1-6-44

ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 66ον ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ, 1930. Ἀριθ. 9.

ΑΓΝΟΙΑ ΚΑΤΑΣΤΡΕΠΤΙΚΗ

«Ὁ λαός μου ἠφανίσθη δι' ἔλλειψιν γνώσεως».
Ὡσηὲ ς'. 6.

Οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἔλεγον: «Δεινόν γε ἡ ἄγνοια καὶ πολλῶν κακῶν ἀνθρώποις αἰτία». Δὲν χρειάζεται δὲ κανεὶς μεγάλην εὐφυΐαν διὰ νὰ ἐννοήσῃ πόσον ἐπιζήμιος εἶναι ἡ ἄγνοια εἰς τὸν κοσμικὸν βίον. Ἡ ἄγνοια γραμμάτων, ἡ ἀμάθεια, περιορίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὰς διανοητικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι μόνον δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἀνέλθῃ εἰς ἐπίπεδον ἀνώτερον ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀλλὰ καὶ τὸν κρατεῖ δοῦλον καὶ ὑποχείριον τῶν ἐγγραμμάτων καὶ ἀνεπτυγμένων ἀνθρώπων, εἰς θέσιν ὀλίγον διαφέρουσαν τῆς τῶν ἀλόγων ζώων. Ἐπίσης ὁ ἀγνοῶν οἱονδήποτε ἐπάγγελμα ἀσφαλῶς θὰ πεινάσῃ, ἂν δὲν ἐκληρονόμησεν ἱκανὴν περιουσίαν διὰ νὰ ζήσῃ.

Ὁ προφήτης ὅμως εἰς τὸ προκείμενον χωρίον προφανῶς δὲν ἐννοεῖ τὴν κοσμικὴν ἀμάθειαν, τὴν ἔλλειψιν κοσμικῆς γνώσεως ἢ σοφίας, ἀλλὰ ***τὴν πνευματικὴν*** τοιαύτην. Ἡ θρησκευτικὴ ἄγνοια καὶ ἀμάθεια, ***ἡ ἔλλειψις γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν πρὸς Αὐτὸν ὑποχρεώσεων τοῦ ἀνθρώπου***, εἶναι ἀπείρως χειροτέρα καὶ ὀλεθριωτέρα τῆς κοσμικῆς ἀμαθείας. Καὶ τοῦτο διότι ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελεν ἀρθῇ, ***συνεπάγεται τὸν αἰώνιον ὄλεθρον τῆς ψυχῆς.***

Ὁ προφήτης θρηνεῖ διὰ τὴν πνευματικὴν ἀμάθειαν τῶν Ἰσραηλιτῶν τῆς ἐποχῆς του. Καὶ ὅμως οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἦσαν ὁ «περιούσιος λαὸς» τοῦ Θεοῦ· εἰς αὐτοὺς ἐδόθησαν διὰ τοῦ Ἀβραὰμ αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ πᾶς Ἰσραηλίτης διὰ τῆς περιτομῆς εἰσήγετο νηπιόθεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Θεοῦ. Ἐν τούτοις, εἶχον περιέλθει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ὡσηὲ εἰς «ἀφανισμόν», ***καταστροφήν***, δι' ἔλλειψιν γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι δὲ τρομερά, ἀλλὰ καὶ ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια ὅτι, ὅπως τότε οἱ Ἰουδαῖοι, οὕτω τὴν σήμερον καὶ ***πάμπολλοι Χριστιανοί***—ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν καλουμένων Χριστιανῶν—«ἠφανίσθησαν», ἐξεφυλίσθησαν δι' ἔλλειψιν γνώσεως τοῦ Θεοῦ των καὶ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Πάντες οἱ καλούμενοι Χριστιανοὶ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ θεωροῦνται ὀπαδοὶ Αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁποία παχυλὴ ***θρησκευτικὴ ἀμάθεια*** βασιλεύει μεταξὺ τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν! Πόσον ἐλλιπεῖς εἶναι εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἰδίας ἑαυτῶν καταστάσεως!

α) Ἀγνοοῦν ὅτι εἶναι ἁμαρτωλοί. Βεβαίως πᾶς ἄνθρωπος αἰσθάνεται καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ἔχει μικράς τινας «ἐλλείψεις»—«ἀνθρωπίνας ἀδυναμίας,», ὡς

τὰς ὀνομάζουν κοινῶς. Ἀλλ' ἀγνοεῖ ὅτι εἶναι ἐκ φύσεως πονηρός, «τέκνον ὀργῆς» (Ἐφεσ. β'. 3) ρέπων πρὸς τὸ κακὸν καὶ μὴ δυνάμενος ἢ μὴ θέλων νὰ πράξῃ τὸ ἀγαθόν.

β) Ἀγνοοῦν ὅτι εἶναι πνευματικῶς τυφλοί. Φαντάζονται ὅτι βλέπουν τὰ πάντα καθαρῶς καὶ ὅτι δύνανται νὰ κρίνουν τὰ πνευματικά, ὅπως καὶ τὰ κοσμικά. Ἐν τούτοις, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ λέγει ρητῶς περὶ αὐτῶν ὅτι «ὁ ψυχικὸς (δηλ. φυσικὸς) ἄνθρωπος δὲν δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, διότι εἶναι μωρία εἰς αὐτὸν καὶ δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ αὐτά, διότι πνευματικῶς ἀνακρίνονται» (Α'. Κορινθ. β'. 14).

γ) Ἀγνοοῦν ὅτι εἶναι ἔνοχοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Παῦλος λέγει: «Διότι ὅσοι εἶναι ἐξ ἔργων νόμου, ὑπὸ κατάραν εἶναι· διότι εἶναι γεγραμμένον, Ἐπικατάρατος πᾶς ὅστις δὲν ἐμμένει εἰς πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου» (Γαλάτ. γ'. 10).

δ) Ἀγνοοῦν ὅτι εἶναι ἀνίσχυροι ἀφ' ἑαυτῶν νὰ βελτιώσουν τὴν πνευματικήν των κατάστασιν. «Χωρὶς ἐμοῦ,» λέγει ὁ Χριστός, «οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰωάν. ιε'. 5). «Οὐχὶ διότι εἴμεθα ἱκανοὶ ἀφ' ἑαυτῶν νὰ ἐννοήσωμέν τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ» (Β'. Κορινθ. γ'. 5).

ε) Ἀγνοοῦν τὸν Θεόν. Παραδέχονται μὲν διὰ τῶν χειλέων καὶ ἴσως καὶ εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας των ὅτι ὑπάρχει Θεός. Καμμίαν ὅμως γνῶσιν δὲν ἔχουν ***τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ***—τῆς παντοδυναμίας, ἁγιότητος, δικαιοσύνης, ἀγαθότητος, ἀληθείας Αὐτοῦ. Ἀγνοοῦν ὅτι ὁ Θεὸς μισεῖ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ὅτι ὡς δίκαιος καὶ ἅγιος Θεὸς δὲν δύναται νὰ ἀθῳώσῃ τὸν ἁμαρτωλόν. Ζοῦν δὲ ἐμπράκτως εἰς τὸν κόσμον, ὡς νὰ μὴ ὑπάρχῃ Θεός.

στ) Ἀγνοοῦν τὸν Χριστόν. Τὸν ἀναγνωρίζουν τυπικῶς καὶ ἀορίστως ὡς Κύριον, ὡς Υἱὸν Θεοῦ, ὡς Σωτῆρα. Ἀλλ' οὐδεμίαν ἰδέαν ἔχουν τῆς ἀπείρου ἀγάπης Του, τῆς πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς συγκαταβάσεώς Του, τῆς ὡραιότητος τοῦ χαρακτῆρός Του καὶ τῶν διδασκαλιῶν Του—διότι ἀγνοοῦν πάντα ταῦτα.

Ἡ ἄγνοια, ἡ ἀμάθεια τόσων ἑκατομμυρίων ἐκ τῶν λεγομένων Χριστιανῶν ***πόθεν προῆλθε;*** Δὲν ὁμιλοῦμεν ἐνταῦθα περὶ τῶν ἀλλοθρήσκων καὶ εἰδωλολατρῶν, οἵτινες δὲν ἤκουσαν οὐδὲ κἂν τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ, ἀλλὰ περὶ τῶν ***γεννηθέντων ἐντὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ***, τῶν βαπτισθέντων καὶ ὁμολογούντων ἑαυτοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Χριστοῦ. Τοιαύτη ἄγνοια δὲν ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν πρώτων Χριστιανῶν, ἂν καὶ αὐτοὶ οὔτε τὸ Εὐαγγέλιον εἶχον πρόχειρον οὔτε ἔζων εἰς Χριστιανικὸν περιβάλλον, εἰς Χριστιανικὴν κοινωνίαν καὶ ὑπὸ Χριστιανικὸν πολιτισμόν. Διατί λοιπὸν ὑπάρχει τοσαύτη ἄγνοια, τοσαύτη ἀμάθεια τόσον γενικῶς διαδεδομένη σήμερον μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, ὅταν διὰ τῆς τυπογραφίας τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι εὐκόλως προσιτὸν καὶ εἰς τὸ πτωχότατον βαλάντιον;

Προέρχεται κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἀμαθεῖς Χριστιανοὶ ***στεροῦνται τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ***, τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μυριάδες Χριστιανῶν οὐδέποτε ἔλαβον ἀνὰ χεῖρας τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Βλέπουν ἐπ' ἐκκλησίας τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον χρυσοποίκιλτον εἰς χεῖρας τοῦ ἱερέως, οὐδέποτε ὅμως ἀπέκτησαν

ἓν ἀντίτυπον ἰδικόν των διὰ τὴν οἰκίαν, διὰ τὸ γραφεῖον ἢ σπουδαστήριόν των. Ἄλλαι πάλιν μυριάδες ἐνδέχεται νὰ ἔχουν ἓν χρυσόδετον Εὐαγγέλιον, ὅπερ ἐναποθέτουν εἰς ἕνα ράφι ἢ εἰκονοστάσιον καὶ ἀνάπτουν πρὸ αὐτοῦ μίαν λυχνίαν εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ, ἢ τὸ ἔχουν εἰς τὴν βιβλιοθήκην των, οὐδέποτε ὅμως τὸ ἀναγινώσκουν ἢ τὸ μελετοῦν.

Καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο μεγίστην εὐθύνην καὶ ἐνοχὴν ὑπέχουν ***Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι*** ὁλόκληροι, αἱ ὁποῖαι ἢ ἀπαγορεύουν αὐστηρῶς εἰς τοὺς πιστούς των τὴν κατοχὴν καὶ μελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἢ τὴν ἐπιτρέπουν μόνον εἰς γλῶσσαν ἀρχαϊκὴν καὶ ἀκατάληπτον, ἀπαγορεύουν δὲ οἱανδήποτε μετάφρασιν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ (1).

Ἐκ παραλλήλου δὲ πρὸς τὸν τοιοῦτον ἀποκλεισμὸν τῆς Ἁγ. Γραφῆς ἀπὸ τὴν χρῆσιν καὶ μελέτην τῶν Χριστιανῶν, αἱ Ἐκκλησίαι ἐκεῖναι ἀπὸ αἰώνων ἤδη διδάσκουν τοὺς λαούς των ἕνα Χριστιανισμὸν τόσον νενοθευμένον μὲ δεισιδαιμονίας καὶ τόσον φορτωμένον μὲ νεκροὺς τύπους, ὥστε οἱ λαοὶ ἔχασαν πᾶσαν ὀρθὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ καὶ κατήντησαν νὰ μὴ γνωρίζουν τίποτε περὶ τῆς πραγματικῆς διδασκαλίας Αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, ὅπου καὶ ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν ἐμποδίζεται, διδάσκεται δὲ ἀνόθευτος Χριστιανισμός, δὲν λείπει ἡ θρησκευτικὴ ἀμάθεια, εἴτε διότι ἐχαλαρώθη ὁ ζῆλος τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων, εἴτε διότι ἡ τύρβη τοῦ κόσμου ἀπερρόφησε τὴν προσοχὴν τῶν Χριστιανῶν, καὶ οὗτοι δὲν εὑρίσκουν καιρὸν νὰ καλλιεργήσουν τὴν πνευματικήν των φύσιν διὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Πᾶσαι αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι πρέπει νὰ εἴπουν τὸ τοῦ Ἀποστόλου «Εἰς πολλὰ πταίομεν ἅπαντες» (Ἰακ. γ΄. 2).

Ὁπωσδήποτε εἴτε ἐκ ταύτης εἴτε ἐξ ἐκείνης τῆς αἰτίας προέρχεται ἡ ἄγνοια ἢ ἀμάθεια μεγάλης μερίδος τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος, ***ὑπάρχει***, ὡς στυγνὴ καὶ τρομερὰ ***πραγματικότης***.

Καὶ τὰ ***ἀποτελέσματα*** τῆς τοιαύτης ἀμαθείας ἢ ἀγνοίας ποῖα εἶναι ; Ὁ προφήτης μᾶς τὸ λέγει : «Ἀφανισμός,» δηλαδὴ ***καταστροφή***, ***ὄλεθρος***. Διὰ τοῦτο βλέπομεν εἰς τὴν κοινωνίαν μας (διὰ νὰ μὴ πηγαίνωμεν μακρὰν) ὅλα ἐκεῖνα τὰ κακά, τὴν θρησκευτικὴν κατάπτωσιν, τὰ κοινωνικὰ ἕλκη, τὴν ἠθικὴν ἐξάρθρωσιν, ἥτις ἔχει κορυφωθῆ ἀπὸ τὸν παγκόσμιον Πόλεμον καὶ ἐντεῦθεν. Καὶ κινδυνεύει νὰ ἐκλίπῃ ἐκ μέσου ἡμῶν ἡ ἔννοια τῆς θρησκείας, ἡ οἰκογενειακὴ καὶ δημοσία ἠθική, ἡ ἔννοια τοῦ νόμου, τὸ αἴσθημα τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ συναίσθησις τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν πολιτείαν καθήκοντος, τὸ αἴσθημα τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης. Αὕτη εἶναι ἡ ἁπτή, ἡ ***κοινωνικὴ*** πλευρὰ τῆς εἰκόνος. Καὶ ἂν ἐξακολουθήσῃ αὐτὴ ἡ κατάστασις, ἂν ἐμμείνῃ ἡ κοινωνία μας εἰς αὐτὴν τὴν τρομερὰν κατωφέρειαν, τὸ ἔθνος μας ἀσφαλῶς ***θὰ καταστραφῇ ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς,*** θὰ κυριαρχήσῃ ὁ ἐπάρατος κομμουνισμὸς καὶ θὰ εὑρεθῶμεν μίαν ἡμέραν ἐντὸς τοῦ μπολσεβικικοῦ παραδείσου, ὅστις εἶναι ἡ ἐπίγειος κόλασις.

---

(1) Εἶναι δίκαιον νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι τοῦτο τὸ τελευταῖον εἰς μόνην τὴν Χριστιανικὴν Ἑλλάδα συμβαίνει.

Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἡ ἑτέρα—ἡ ***πνευματικὴ*** ἄποψις. Ἡ ἐπίγειος Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ (εἴτε Ὀρθόδοξος εἴτε Καθολικὴ εἴτε Εὐαγγελικὴ λέγεται αὕτη) θὰ ἀφανισθῇ, ἐὰν ἐξακολουθήσῃ ἀνεχομένη τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ἄγνοιαν τόσων μυριάδων ὀπαδῶν της. Ἡ θρησκεία, ἣν ἵδρυσεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, εἶναι ἡ πνευματικωτέρα καὶ εὐγενεστέρα πάσης ἄλλης θρησκείας ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀλλ' ἀκριβῶς διότι εἶναι πνευματική, δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ, ἐὰν μὴ καλλιεργῇ τὸ πνεῦμα τῶν ὀπαδῶν της καὶ διδάσκῃ αὐτοὺς τὰς γνησίας καὶ ἀνοθεύτους διδασκαλίας τοῦ Ἱδρυτοῦ αὐτῆς. Χριστιανισμὸς καὶ ἄγνοια τῶν τοῦ Χριστοῦ εἶναι δύο ἀντίθετα πράγματα ἀλληλοαναιρούμενα. Χριστιανισμὸς ζωντανὸς καὶ ἔλλειψις τῆς Ἁγίας Γραφῆς δὲν δύνανται νὰ συνυπάρξουν. Ἄνευ τοῦ γραπτοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, κυκλοφοροῦντος εἰς πάντα τὰ κοινωνικὰ στρώματα εἰς γλῶσσαν καταληπτὴν καὶ ἐπιδρῶντος ἐπὶ τῶν συνειδήσεων τῶν ἀνθρώπων, Χριστιανικὴ θρησκεία ζῶσα καὶ πραγματικὴ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Χριστιανισμὸς καὶ ἀμέλεια πνευματικῆς διδασκαλίας καὶ αὐτοκαλλιεργείας δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ. Ὁ Ἀπόστολος κραυγάζει: «Μὴ πλανᾶσθε· ὁ Θεὸς δὲν ἐμπαίζεται· διότι ὅ,τι ἂν σπείρῃ ὁ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θὰ θερίσῃ» (Γαλάτ. στ'. 7).

Καὶ τρίτη ἄποψις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς θρησκευτικῆς ἀμαθείας εἶναι ἡ ἀφορῶσα εἰς τὰ ***ἄτομα, εἰς τὴν ἀτομικὴν ψυχήν.*** Μέσα εἰς τὸ ζοφερὸν αὐτὸ σκότος τῆς ἀγνοίας καθ' ἑκάστην μυριάδες ἀθανάτων ψυχῶν ἀπέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου τούτου εἰς τὴν αἰωνιότητα, εἰς αἰωνίαν κακοδαιμονίαν «δι' ἔλλειψιν γνώσεως». Δι' αὐτοὺς κλείεται διὰ τοῦ θανάτου ἡ θύρα τῆς χάριτος καὶ ἀποκόπτεται πᾶσα ἐλπὶς σωτηρίας. Διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ψυχῶν τούτων βεβαίως ***θὰ δώσωσι φοβερὸν λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως*** οἱ κρατήσαντες αὐτὰς ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸ πνευματικὸν σκότος, εἰς τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν ἀμάθειαν, εἴτε διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἴτε διὰ τῆς ἀμελείας πνευματικῆς διδασκαλίας εἴτε διὰ τῆς διδασκαλίας πλανῶν καὶ δεισιδαιμονιῶν καὶ θρησκείας νεκρῶν ἔργων. ***Ἀλλ' ἡ εὐθύνη αὐτῶν δὲν θὰ ἄρῃ τὴν ἀτομικὴν εὐθύνην μιᾶς ἑκάστης ψυχῆς.*** Ἡ ἄγνοια τοῦ πολιτικοῦ νόμου δὲν ἀπαλλάττει τὸν πολίτην τῆς εὐθύνης καὶ τῆς τιμωρίας. Ὁμοίως καὶ εἰς τὰ πνευματικά, ἡ ἄγνοια τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ δὲν θὰ θεωρηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀδεκάστου Κριτοῦ ὡς ἀπαλλάσσουσα τὴν ψυχὴν τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς καταδίκης, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ τὰς ἐντολὰς ταύτας. Διότι ἐὰν οἱ μηδέποτε ἀκούσαντες τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θὰ κριθῶσιν αὐστηρῶς ***κατὰ τὸν νόμον τῆς συνειδήσεως αὐτῶν,*** πόσῳ μᾶλλον οἱ λεγόμενοι Χριστιανοὶ θὰ δώσωσιν αὐστηρὸν λόγον τοῦ πῶς μετεχειρίσθησαν τὰς εὐκαιρίας, ἃς ἀπήλαυσαν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ πρὸς γνῶσιν καὶ ἐπίγνωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

*
* *

Ἀπέναντι τῆς πανθομολογουμένης μεγάλης ἐλλείψεως γνώσεως μεταξὺ τῶν ὀνομαζομένων Χριστιανῶν πάσης ἀποχρώσεως, ποῖον εἶναι ***τὸ καθῆκον*** παντὸς ἀληθοῦς καὶ πεφωτισμένου Χριστιανοῦ;

1) Νὰ προσέχῃ ἐν πρώτοις εἰς τὴν ἰδίαν του πνευματικὴν κατάστασιν. Πολλοὶ ἀληθῶς ἀναγεγεννημένοι Χριστιανοὶ φαντάζονται ὅτι μὲ τὴν ἀναγέννησιν

ὅλα ἐτελείωσαν καὶ ὅτι τοῦ λοιποῦ δύνανται νὰ ἐφησυχάζουν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ. Τοῦτο εἶναι ὕπουλος πλάνη, ἥτις κατέστρεψε καὶ καταστρέφει πολλοὺς Χριστιανούς. Ὅπως ἡ σωματικὴ γέννησις εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ ἡ ἀναγέννησις εἶναι ἁπλῶς ***ἡ ἀρχὴ*** τοῦ ὅλου ἔργου τῆς σωτηρίας, εἶναι ***ἡ εἰσαγωγὴ*** εἰς τὸν Χριστιανικὸν ἀγῶνα, εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῆς κατὰ Χριστὸν σταδιοδρομίας. Ὁ ἀναγεγεννημένος ἄνθρωπος εἶναι μὲν ἐλεύθερος πλέον ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ νὰ φορῇ τὸ σαρκίον τοῦτο, εἶναι ὑποκείμενος εἰς παντοειδεῖς φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς πειρασμοὺς τῆς σαρκός, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ Σατανᾶ, ἐὰν δὲ δὲν προσέχῃ καὶ ἀγρυπνῇ διαρκῶς, θὰ ἐκπέσῃ τῆς Θείας χάριτος. «Ἑαυτοὺς ἐξετάζετε», λέγει ὁ Παῦλος, «ἑαυτοὺς δοκιμάζετε, ἐὰν ἦσθε ἐν τῇ πίστει» (Β'. Κορ. ιγ'. 5). «Ὁ νομίζων ὅτι ἵσταται, ἂς βλέπῃ μήπως πέσῃ» (Α'. Κορ. ι'. 12). Καὶ ὁ Ἀπόστολος παραινεῖ τοὺς Χριστιανοὺς (τοὺς ἀναγεγεννημένους, βεβαίως) νὰ ἐνδυθῶσι τὴν ***πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ***, ἵνα δυνηθῶσι νὰ ἀντισταθῶσι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ Διαβόλου (Ἐφεσ. στ'. 11—18). Ὡς πρώτιστον λοιπὸν ὅρον τῆς ἐνεργείας ἡμῶν ὑπὲρ καταπολεμήσεως τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀγνοίας καὶ ἀμαθείας, πρέπει νὰ θέσωμεν τὸ νὰ ἤμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἄρτιοι Χριστιανοί, ἔχοντες πλήρη ἐπίγνωσιν τῶν καθηκόντων ἡμῶν πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ καλλιεργοῦντες ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, μήποτε εἰς ἄλλους κηρύττοντες, ἡμεῖς γίνωμεν «ἀδόκιμοι» (Α'. Κορ. θ'. 27).

2) Νὰ κηρύττῃ τὸν Χριστὸν εἰς τοὺς ἄλλους οὐχὶ ἁπλῶς μὲ λόγους, ἀλλὰ μὲ τὸ ***παράδειγμα τῆς κατὰ Χριστὸν καθημερινῆς του ζωῆς.*** Πολλοὶ κηρύττουν εὐγλώττως καὶ ἐνθέρμως τὸν Χριστὸν εἰς τοὺς πλησίον αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ κήρυγμά των δὲν καρποφορεῖ, διότι ἡ ζωή των δὲν συμβαδίζει μὲ τοὺς λόγους των. Τὸ εὐγλωττότερον κήρυγμα εἶναι τὸ παράδειγμα μιᾶς ζωῆς καθημερινῆς ***συμφώνου πρὸς τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴν τοῦ Χριστοῦ***—ζωὴν αὐταπαρνήσεως, αὐτοθυσίας, ἀνυποκρισίας, καθαρότητος, εἰλικρινείας, πρᾳότητος, ταπεινοφροσύνης, φιλανθρωπίας. Ἐὰν μία ἀπὸ τὰς ἀρετὰς ταύτας—καὶ ἰδίως ἡ ταπεινοφροσύνη—λείπῃ ἀπὸ τὸ καθημερινόν μας παράδειγμα, ὅλα μας τὰ κηρύγματα εἰς οὐδὲν θὰ ὠφελήσουν τοὺς ἄλλους ἢ καὶ ἡμᾶς αὐτούς. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς λέγει περὶ τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως: «Πολλοὶ θέλουσι μοὶ εἴπει ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, Κύριε, δὲν προεφητεύσαμεν ἐν τῷ ὀνόματί σου καὶ ἐξεβάλομεν δαιμόνια καὶ ἐκάμομεν θαύματα πολλά; Καὶ τότε θέλω ὁμολογήσει πρὸς αὐτοὺς ὅτι οὐδέποτε σᾶς ἐγνώρισα· φεύγετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν» (Ματθ. ζ'. 22).

3) Νὰ ἐργάζηται ἀόκνως ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς πᾶσαν τάξιν τῆς κοινωνίας. Τὰ ἰδικά μας ἀνθρώπινα κηρύγματα ἐνδέχεται νὰ εἶναι ὡραῖα καὶ θαυμαστὰ καὶ πειστικά, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἀντικαταστήσουν αὐτὸν τὸν Θεῖον Λόγον, ὅστις μόνος δύναται νὰ «σοφίσῃ πρὸς σωτηρίαν» τοὺς ἀνθρώπους. Ἔχομεν καθῆκον νὰ κηρύττωμεν τὸν Χριστὸν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, διότι τοῦτο μᾶς ἐπιβάλλεται ἐκ τῆς ἀγάπης, ἣν τρέφομεν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ πρὸς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ πρέπει κηρύττοντες τὸν Χριστὸν διά τε τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος ἡμῶν, νὰ ὁδηγῶμεν τοὺς ἀνθρώπους ***πρὸς τὴν***

πηγὴν τῆς γνώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ—πρὸς τὸ μακάριον Εὐαγγέλιον.

Ἡ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ ἔθνος μας εἰς γλῶσσαν καταληπτὴν θὰ φέρῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς μας εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ καὶ οὕτω ἀναποφεύκτως θὰ γνωρίσουν τὸν Χριστὸν καὶ τὰς διδασκαλίας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐπιμένομεν καὶ δὲν ἀπαυδοῦμεν φωνάζοντες ὅτι ***μόνον διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν καρδιῶν καὶ συνειδήσεων τοῦ λαοῦ*** δύναται νὰ κατορθωθῇ ***ἡ πνευματικὴ ἀνόρθωσις*** τῶν ἀτόμων, τῶν οἰκογενειῶν, τῆς κοινωνίας, τοῦ ἔθνους, τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλα τὰ ἄλλα μέσα πρὸς ἠθικοποίησιν τῆς κοινωνίας, καὶ πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος—γράμματα, μόρφωσις κοσμική, νόμοι, κηρύγματα—εἶναι αὐτὰ καὶ μόνα ἀνίσχυρα καὶ ἀτελῆ, διότι εἶναι ***ἀνθρώπινα***. Ὁ δὲ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ***ὑπεράνθρωπος***.

Εἶναι εὐχάριστον σημεῖον τῶν καιρῶν ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή, χάρις κυρίως εἰς τὰς εὐσεβεῖς θυσίας καὶ ἐργασίας τῶν ξένων Βιβλικῶν Ἑταιριῶν, ὁσημέραι διαδίδεται περισσότερον εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν. Ἀλλὰ τί εἶναι 50 ἢ 60 χιλιάδες ἀντιτύπων, τὰ ὁποῖα ἐτησίως πωλοῦνται ἐν Ἑλλάδι, εἰς ἕνα πληθυσμὸν 6 ἑκατομμυρίων; Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐντείνωμεν τὰς προσπαθείας μας ὑπὲρ εὐρυτέρας ὁλοὲν κυκλοφορίας τῆς Ἱερᾶς Βίβλου. Ἂς μὴ περιοριζώμεθα εἰς τὸ νὰ κηρύττωμεν τὴν ἀλήθειαν ἐν Χριστῷ καὶ τὴν διὰ μόνου τοῦ Χριστοῦ σωτηρίαν. Ἀλλ' ἂς ἐνθυμώμεθα ὅτι τὰ κηρύγματά μας εἶναι ὡς αἱ ἀνθρώπινοι λαμπάδες· ρίπτουσι φῶς ἀλλ' εἰς πολὺ περιωρισμένην ἀκτῖνα. Ἡ Ἁγία Γραφὴ ὅμως εἶναι ὁ μέγας Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης, καὶ ὅπως ὁ ἥλιος ἀνατέλλων διασκορπίζει αὐτομάτως τὸ σκότος τῆς νυκτός, οὕτω καὶ ἡ διάδοσις τοῦ Θείου Λόγου εἰς πᾶσαν οἰκίαν καὶ καλύβην τῆς πατρίδος μας θὰ φέρῃ τὴν ἀνατολὴν τῆς πνευματικῆς ἡμέρας, πρὸ τῆς ὁποίας τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας, πλάνης καὶ δεισιδαιμονίας θὰ διασκορπισθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ.

Εἴθε ὁ Κύριος νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ποθητὴν ἐκείνην ἡμέραν, εὐλογῶν τὰς μικρὰς καὶ ἀδυνάτους προσπαθείας ἡμῶν! Ἀμήν.

Δ.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

«Εἰρήνην ἀφίνω εἰς ὑμᾶς, εἰρήνην τὴν εἰμὴν δίδω εἰς ὑμᾶς· οὐχὶ καθὼς ὁ κόσμος δέδει σᾶς δίδω ἐγώ. Ἂς μὴ ταράττηται ἡ καρδία σας, μηδὲ ἂς δειλιᾷ.»
Ἰωάν. ιδ.' 27.

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Χριστοῦ ἔχουν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα καὶ σημασίαν, διότι ἐλέχθησαν εἰς τὰς δυσκολωτέρας στιγμὰς τῆς ζωῆς Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς—εἰς στιγμάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ταραχή, ἡ ἀνησυχία καὶ ὁ φόβος θὰ ἦσαν ἀνθρωπίνως τὰ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκυρίευον τὴν ψυχήν. Ἐὰν ἔλεγε τὰ ἀνωτέρω εἰς τὰς στιγμὰς τῆς δόξης Του, ὅταν τὰ πλήθη Τὸν ἐπευφήμουν καὶ ὅλα ἔβαινον καλῶς, ἴσως δὲν θὰ εἶχον τόσην βαρύτητα. Ὁ Χριστὸς μετ' ὀλίγον παρεδίδετο

ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ Του εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν Του· καὶ ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὰ πάθη καὶ τὸν ἐπονείδιστον θάνατον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπερίμενεν. Ἐν ᾧ ὁ ἴδιος εἶχεν ἀνάγκην παρηγορίας ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν Του, ὁ Χριστὸς τοὺς παρηγορεῖ μὲ τοὺς λόγους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι, ἐφ᾽ ὅσον εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν θὰ ὑπάρχουν θλίψεις, δυστυχίαι, ἀσθένειαι καὶ θάνατος, εἶναι καὶ θὰ ἦναι πάντοτε οἱ πλέον παρηγορητικοὶ λόγοι δι᾽ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸ πάντων δι᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευσαν καὶ ἐγνώρισαν τὸν ἀληθινὸν καὶ μόνον Λυτρωτὴν τῶν ψυχῶν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἡ ἀνθρωπότης αἰσθάνεται σήμερον, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐποχάς, ***τὴν ἀνάγκην τῆς εἰρήνης***, τῆς ἡσυχίας, τῆς ἀναπαύσεως. Ὁ ἀγὼν τῆς ζωῆς εἶναι ἀγὼν σκληρὸς καὶ ἐπίπονος. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος εἰς ὅλα τὰ κράτη (καὶ τὰ ἡττημένα καὶ τὰ νικηφόρα) ἤνοιξε πληγάς, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔκλεισαν ἀκόμη. Τὰ ἔθνη στενάζουν ὑπὸ βάρη μεγάλα, βάρη δυσβάστακτα. Κοινωνικαὶ ἀνωμαλίαι, ἀνεργία, δυστυχία, ἀσθένειαι. Εἶναι γεγονὸς ἀναντίρρητον ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ κυριαρχεῖ ἡ ἁμαρτία, καὶ ἡ ἁμαρτία εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ πηγὴ ὅλης αὐτῆς τῆς δυστυχίας. Ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ εἰρήνην, ζητεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ δυστυχίαν. Ποῦ ὅμως θὰ εὕρῃ εἰρήνην; Πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποφύγῃ τὴν δυστυχίαν;

Πολλοὶ νομίζουν ὅτι θὰ εὕρουν τὴν εἰρήνην καὶ θὰ ἀποφύγουν τὴν δυστυχίαν, ἐὰν ἐπιδοθοῦν ***εἰς τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰς ἡδονάς***. Ἐπιδίδονται λοιπὸν εἰς αὐτὰς μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των καὶ εὑρίσκουν εἰς αὐτὰς πρόσκαιρον ἱκανοποίησιν. Κουράζονται ὅμως γρήγορα ἢ ἀργὰ καὶ ἀντὶ τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν ἐπεδίωκον, εὑρίσκουν τὴν δυστυχίαν, τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸν θάνατον.

Ἄλλοι νομίζουν ὅτι θὰ εὕρουν τὴν εἰρήνην των εἰς τὴν ἀπόκτησιν ***ὑλικῶν ἀγαθῶν, πλούτου, περιουσίας***. Θέτουν λοιπὸν ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς των τὴν ἀπόκτησιν χρημάτων, πλούτου. Ἀλλ᾽ ὅσον αὐξάνουν τὴν περιουσίαν των, τόσον αὐξάνονται καὶ ἡ ἀνησυχία, ἡ μέριμνα καὶ ὁ φόβος, καὶ εἰς τὸ τέλος αἰσθάνονται τὴν κούρασιν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς εἰρήνης καὶ ἀναπαύσεως περισσότερον ἢ ὅταν ἦσαν πτωχότεροι.

Ἄλλοι νομίζουν ὅτι θὰ εὕρουν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὴν ***ἀπόκτησιν πολλῶν γνώσεων***. Εἰς τὸ τέλος ὅμως βλέπουν ὅτι αἱ γνώσεις μόνον δὲν προσθέτουν τίποτε εἰς τὴν εὐτυχίαν καὶ εἰρήνην των· διότι ἡ γνῶσις καὶ ἡ κοσμικὴ σοφία δὲν ἱκανοποιοῦν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος ***ἔχει ἀνάγκην τῆς εἰρήνης***. Τὴν εἰρήνην αὐτὴν οὐδεὶς ἄλλος εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσῃ εἰμὴ ***ὁ Ἄρχων τῆς Εἰρήνης,*** ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποστολὴ εἰς τὸν κόσμον ἀκριβῶς αὐτὸν εἶχε τὸν σκοπόν. Οἱ ἄγγελοι κατὰ τὴν γέννησίν Του ἔψαλαν καὶ ἀνήγγειλαν τὴν ἰδιότητα αὐτὴν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς ἐπανειλημμένως ἀνέφερε τὴν γλυκεῖαν αὐτὴν λέξιν πρὸ τοῦ θανάτου Του, καθὼς καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασίν Του: «Εἰρήνη ὑμῖν». Εἶναι ὁ ὡραιότερος χαιρετισμὸς τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς ὀπαδούς Του.

Ποῖα εἶναι ***τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εἰρήνης,*** τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς προσφέρει;

Ἐν πρώτοις, ἡ εἰρήνη αὐτὴ ***δὲν εἶναι ὅπως ἡ εἰρήνη, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ κόσμος.*** Ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου εἶναι ***ἐξωτερικὴ*** καὶ μόνον φαινομενική, ὅπως βλέπομεν καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας. Ἐν ᾧ γίνεται τόσος θόρυβος καὶ λέγονται τόσα πολλὰ περὶ εἰρήνης, ἐν ᾧ γίνονται συμβάσεις καὶ συμφωνίαι μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποκηρύττουν τὸν πόλεμον καὶ διακηρύττουν τὴν εἰρήνην, ἐν τῇ πραγματικότητι κυριαρχεῖ τὸ μῖσος, ἡ καχυποψία, ἡ ἀνειλικρίνεια καὶ γίνονται μεγαλήτεραι πολεμικαὶ προετοιμασίαι καὶ ἐξοπλισμοὶ ἢ πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου. «Εἰρήνη δὲν ὑπάρχει διὰ τὸν ἀσεβῆ», λέγει Κύριος. Ναί, αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλητέρα ἀλήθεια τῆς σήμερον. ***Ὁ κόσμος ἄνευ Θεοῦ εἶναι μακρὰν τῆς εἰρήνης***, ὁ κόσμος ἄνευ Θεοῦ στενάζει ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν συνεπειῶν της.

Ἡ κοσμικὴ εἰρήνη ὁμοιάζει μὲ τὴν πληγήν, ἡ ὁποία ἐξωτερικῶς ἔχει κλείσει ἀλλ' ἐσωτερικῶς ἐργάζεται καὶ ἀπειλεῖ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξωτερικῶς φαίνεται νὰ καλοπερνᾷ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι ἐργάζεται τὴν δυστυχίαν του, τὸν θάνατόν του.

Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ***ἐσωτερική***, ἐνδόμυχος, πολλάκις ἀόρατος εἰς τοὺς κοινοὺς ὀφθαλμούς. Ἔξωθεν δυνατὸν νὰ πνέουν ἄνεμοι καὶ κύματα ἄγρια ὡς βουνὰ νὰ ἀπειλοῦν τὸ σκάφος τῆς ζωῆς τοῦ Χριστιανοῦ· ἀλλ' ἔσωθεν ἐπικρατεῖ ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ. Ἀσθενεῖς πάσχοντες ἀπὸ ἀνιάτους νόσους ἔχουν τὴν εἰρήνην αὐτὴν καὶ ὑποφέρουν ἀγογγύστως ὅλους τοὺς πόνους. Ἄνθρωποι ὑποστάντες σκληρὰς δοκιμασίας, στερήσεις, θανάτους προσφιλῶν προσώπων ἔχουν τὴν εἰρήνην αὐτήν. Ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν μὲ τὴν εἰρήνην αὐτὴν ζωγραφισμένην εἰς τὰ πρόσωπά των. Δὲν λυποῦνται αὐτοί; Δὲν αἰσθάνονται τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις; Δὲν αἰσθάνονται τὴν δυστυχίαν; Ναί! αἰσθάνονται ὅλα, ὑποφέρουν ὅλα, ἀλλ' εἰς τὸ βάθος τῶν ψυχῶν των ἔχουν τὴν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν τοὺς δίδει ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Αἱ θλίψεις εἶναι ἐξωτερικαί, ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐσωτερική.

Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ δὲν σημαίνει ***στωϊκὴν ἀταραξίαν***, ὅπως νομίζουν μερικοί. Ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος ᾐσθάνθη καὶ πόνον καὶ λύπην ἐν τῇ ἐπιγείῳ ζωῇ Του. Δὲν ἀντιμετώπισε τὸν πόνον καὶ τὴν θλίψιν μὲ στωϊκὴν ἀναισθησίαν καὶ ἀπάθειαν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος μὲ εὐαίσθητον καὶ τρυφερὰν καρδίαν. Καὶ ὅμως τὴν εἰρήνην διετήρησε καθ' ὅλην τὴν ζωήν Του μέχρι θανάτου. Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ ***δὲν σημαίνει ἀπαλλαγὴν*** ἀπὸ τῶν θλίψεων, ἀποφυγὴν τῆς λύπης καὶ τοῦ πόνου διὰ τῆς στωϊκῆς ἀπαθείας, ἀλλὰ ***νίκην εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ.*** Αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνουν οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ: «Ἐν τῷ κόσμῳ θὰ ἔχετε θλίψεις, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ ἐνίκησα τὸν κόσμον».

Πῶς δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν εἰρήνην αὐτήν;

Τὴν κοσμικὴν εἰρήνην ἐξασφαλίζουν οἱ ἄνθρωποι ἀντὶ πολλῶν θυσιῶν εἰς χρῆμα καὶ αἷμα. Καὶ διὰ τὴν εἰρήνην τὴν ἰδικήν Του ὁ Χριστὸς ἔχυσε τὸ αἷμά Του ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς τὴν προσφέρει δωρεὰν εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς Αὐτόν. Ὥστε τὸ μέγα καὶ ἀνεκτίμητον αὐτὸ ἀγαθὸν τὸ ἀποκτῶμεν ***δωρεὰν διὰ τῆς πίστεως.*** Ὁ Χριστὸς ἔχυσε τὸ αἷμά Του

διὰ να συμφιλιώση τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀποστάτην ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ὅπως τότε οὕτω καὶ σήμερον εἰς τοὺς πολλοὺς εἶναι σκάνδαλον ἢ μωρία, ἀλλ' εἰς τοὺς σωζομένους εἶναι ***δύναμις πρὸς σωτηρίαν*** καὶ ***πηγὴ εἰρήνης***.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀπόκτησις τῆς εἰρήνης ἦναι δῶρον, το ὁποῖον προσφέρεται ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἄνευ πληρωμῆς, ***ἡ διατήρησις αὐτῆς ἀπαιτεῖ τὴν συνεργασίαν μας μετὰ τοῦ Θεοῦ,*** ἀπαιτεῖ τὴν προσευχὴν καὶ διαρκῆ ***προσοχὴν ἡμῶν***. Διότι εἶναι πολὺ εὔκολον ***νὰ ἀπολέσῃ τις τὴν εἰρήνην αὐτήν***.

Κατωτέρω θὰ ἀναφέρωμεν μερικὰ ἐκ τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἀφαιρέσουν τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστιανοῦ καὶ τὰ ὁποῖα γνωρίζων ὁ Χριστιανὸς ἐκ τῶν προτέρων, ὀφείλει πάσῃ δυνάμει νὰ ἀποφύγῃ.

Καὶ πρῶτον, ***ἡ ἁμαρτία.*** Ἡ ἁμαρτία ἦτο τὸ ἀρχικὸν αἴτιον τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀπομακρύνσεώς του ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ***τῆς ἀπωλείας τῆς εἰρήνης του.*** Ἡ ἁμαρτία πάντοτε καὶ μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ Χριστιανοῦ ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν εἰρήνην του. Ὅλοι θὰ ἔχωμεν δοκιμάσει τὴν πραγματικότητα τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Ἓν μικρὸν ψεῦδος, μία μικρὰ ἀδικία δύνανται νὰ ἀφαιρέσουν τὴν εἰρήνην μας καὶ νὰ μᾶς καταστήσουν δυστυχεῖς. Ὁ Δαβὶδ εἶναι τὸ κλασσικὸν παράδειγμα τῆς ἀληθείας ταύτης. Μετὰ τὴν μεγάλην ἁμαρτίαν εἶχεν ἐκλείψει ἡ εἰρήνη ἀπὸ τὴν ψυχήν του καὶ δι' αὐτὸ εἰς τὴν προσευχήν του παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τοῦ ἀποδώσῃ τὴν προτέραν του εἰρήνην, τῆς ὁποίας τόσον πολὺ ᾐσθάνετο τὴν ἔλλειψιν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ ὅλους μας. Ἀλλὰ τίς εἶναι ἀναμάρτητος; Εἶναι δυνατὸν ὁ Χριστιανὸς νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ; Βεβαίως οὐδεὶς ἀναγεγεννημένος Χριστιανὸς δύναται να ἰσχυρισθῇ σοβαρῶς ὅτι εἶναι ἀναμάρτητος· ἀπ' ἐναντίας εἴμεθα ὅλοι φύσει ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἡ ὁποία κατὰ τὴν φρᾶσιν τοῦ Ἀποστόλου «εὐκόλως ἐμπεριπλέκει ἡμᾶς». Ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον πρέπει νὰ ἤμεθα ***ἄγρυπνοι καὶ προσεκτικοί,*** διὰ νὰ μὴ ἐμπέσωμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἰσχυρότερος καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ Ἄρχοντος αὐτῆς· ὡς ἐκ τούτου ***οἱ μένοντες ἐν τῷ Χριστῷ εἶναι πάντοτε ἀσφαλεῖς καὶ ἔχουν εἰρήνην.*** Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Χριστιανὸς καὶ ἐὰν πέσῃ, δύναται νὰ σηκωθῇ· ἀλλὰ πόσον προτιμότερον θὰ ἦναι ***νὰ προσέχῃ νὰ διατηρῇ τὴν εἰρήνην του μὲ τὸν Θεὸν*** καὶ νὰ μὴ χάνῃ πολύτιμον καιρὸν μὲ διαρκεῖς πτώσεις καὶ ἐπανορθώσεις. Ὁ τοιοῦτος Χριστιανὸς ὁμοιάζει μὲ ὁδοιπόρον, ὁ ὁποῖος ἐν ᾧ δύναται νὰ μεταβῇ εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ του συντόμως καὶ ἀνέτως διὰ τῆς εὐθείας βασιλικῆς ὁδοῦ, προτιμᾷ νὰ λάβῃ μίαν ἀνώμαλον, ἐπικίνδυνον καὶ πλαγίαν ὁδόν, χάνων τὸν καιρὸν καὶ τὰς δυνάμεις του καὶ κινδυνεύων νὰ μὴ φθάσῃ ποτὲ εἰς τὸ ποθητὸν τέρμα.

Ἡ ***ἀπιστία*** καὶ ἡ ***ὀλιγοπιστία*** ἀφαιροῦν τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστιανοῦ. ***Ἡ πίστις εἶναι ὁ διαρκὴς τροφοδότης τῆς εἰρήνης ἡμῶν.*** Ἐφ' ὅσον πιστεύομεν εἰς τὸν Χριστόν, θὰ διατηρήσωμεν τὴν εἰρήνην τῶν ψυχῶν μας, ὁσονδήποτε ἰσχυραὶ καὶ ἂν ἦναι αἱ ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ὁσονδήποτε σκληραὶ καὶ ἂν ἦναι αἱ δοκιμασίαι μας. Ἡ πίστις κατὰ τὴν ὡραίαν παρομοίωσιν τοῦ Ἀποστόλου εἶναι «ἡ ἀσπίς, διὰ τῆς ὁποίας θὰ δυνηθῶμεν νὰ σβέσωμεν πάντα τὰ βέλη τοῦ Πονηροῦ

τὰ πεπυρωμένα». Διὰ τῆς **πίστεως ἀποκτῶμεν τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ** καὶ διὰ τῆς πίστεως θὰ δυνηθῶμεν **νὰ τὴν διατηρήσωμεν μέχρι τέλους.**

Ἡ **μέριμνα τοῦ κόσμου** τούτου καὶ ὁ **φόβος** ἀφαιροῦν τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστιανοῦ. Ὁ Κύριος ἡμῶν γνωρίζων τοῦτο κατέστησε τοὺς μαθητάς Του καὶ ἡμᾶς προσεκτικούς, καὶ παραγγέλλει νὰ μὴ μεριμνῶμεν. Ἡμεῖς πολλάκις λησμονοῦμεν ἐντελῶς τὴν ἐντολὴν αὐτὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ κυριευόμεθα ἀπὸ διαφόρων μεριμνῶν καὶ φόβων, οἱ ὁποῖοι ἀφαιροῦν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν μας. Ἡ μέριμνα «περὶ τῆς αὔριον» (καὶ λέγων ὁ Χριστὸς **αὔριον** ἐννοεῖ τὸ ἄγνωστον μέλλον) πόσους Χριστιανοὺς δὲν καταβάλλει καθημερινῶς, ἀφαιροῦσα τὴν ἱκανότητά των πρὸς δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν. Ἂς μὴ φοβώμεθα τὸ ἄγνωστον μέλλον, ἐφ' ὅσον ἔχομεν τοιοῦτον ἀγαθὸν Πατέρα, ὁ Ὁποῖος ἔχει ἠριθμημένας ἀκόμη καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μας καὶ ὁ Ὁποῖος φροντίζει περὶ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀναγκῶν μας. Ποσάκις οἱ φόβοι μας ἀπεδείχθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀστήρικτοι καὶ γελοῖοι, καὶ εἴδομεν τὴν στοργικὴν χεῖρα τοῦ Οὐρανίου ἡμῶν Πατρὸς ἐπεμβαίνουσαν καὶ σῴζουσαν ἡμᾶς κατὰ θαυμαστὸν τρόπον, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡμεῖς εἴχομεν ἀπολέσει κάθε ἐλπίδα. Ἐξ ἄλλου, ποσάκις εἴδομεν καὶ βλέπομεν καθημερινῶς ὅτι πρόσωπα καὶ πράγματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐστηρίξαμεν πάσας τὰς ἐλπίδας μας ἀπεδείχθησαν ἐντελῶς ἀνίκανα νὰ μᾶς προσφέρουν καὶ τὴν ἐλαχίστην βοήθειαν! Πόσον εὐτυχέστεροι θὰ ἤμεθα, ἐὰν δὲν μᾶς ἐκυρίευεν ἡ μέριμνα καὶ ὁ φόβος τῆς αὔριον! Ἀρκετὸν εἶναι τὸ κακὸν τῆς ἡμέρας. Ἂς μὴ ἐπιζητῶμεν ἐπὶ πλέον καὶ τὸ τοῦ μέλλοντος.

Αἱ **σωματικαὶ ἀσθένειαι** καὶ **αἱ δύσκολοι συνθῆκαι τῆς ζωῆς** δύνανται νὰ ἐπιφέρουν **κλονισμὸν εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστιανοῦ.**

Δὲν δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ σωματικὴ ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου, ὁμοῦ μὲ τὴν πνευματικήν, **προάγουν τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστιανοῦ** καὶ ὅτι ἡ μία ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἄλλης. Εἶναι λοιπὸν καθῆκον τοῦ Χριστιανοῦ, καθὼς προάγει καὶ διατηρεῖ τὴν πνευματικήν του ὑγείαν, νὰ κάμνῃ τὸ ἴδιον καὶ διὰ τὴν σωματικήν του ὑγείαν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πολυτιμότατον δῶρον τοῦ Θεοῦ μεταξὺ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Πᾶσα κατάχρησις καὶ πᾶσα παραβίασις τῶν ὑγιεινῶν ὅρων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους τὸ σῶμα δύναται νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑγείαν του, εἶναι **ἁμαρτία.** Ὑπάρχουν βεβαίως περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας αἱ ἀσθένειαι καὶ αἱ δυστυχίαι ἔρχονται ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεως τοῦ Χριστιανοῦ. Ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὴν δοκιμασίαν τῶν τέκνων Του καὶ δίδει εἰς αὐτὰ εἰρήνην ἀκόμη καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν φοβερωτέρων πόνων καὶ θλίψεων. Ἀλλ' ὁ Χριστιανὸς ὀφείλει ἐν γένει νὰ φέρεται μὲ σύνεσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας του καὶ ὡς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῶν οἰκογενειακῶν καὶ οἰκονομικῶν του ζητημάτων καὶ νὰ ἀποφεύγῃ ὅσῳ τὸ δυνατὸν τὴν δημιουργίαν δυσαρέστων περιστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἀφαιροῦν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν χαράν του.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ὄχι μόνον προφυλάττεται ἀλλὰ καὶ προάγεται ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστιανοῦ, εἶναι **ἡ ζωὴ τῆς ὑπηρεσίας.** Εἶναι βεβαίως καλὸν καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὸν Χριστιανὸν νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ μὴ μεριμνᾷ, νὰ ἔχῃ πίστιν καὶ νὰ ἦναι ἐγκρατής, ἀλλ' αὐτὰ ἀποτελοῦν μόνον

τὴν μίαν ἄποψιν τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κυρίως καὶ ἀσφαλῶς προάγει τὴν Χριστιανικὴν ζωὴν καὶ προσδίδει εἰς αὐτὴν τὴν πραγματικήν της ἀξίαν καὶ ἐφελκύει τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ θετικὴ ἄποψις, ***ἡ ζωὴ τῆς Χριστιανικῆς δράσεως καὶ ὑπηρεσίας διὰ τοὺς ἄλλους.*** Ὑπάρχουν δυστυχῶς πολλοὶ Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἀρκοῦνται μόνον εἰς τὴν μίαν ἄποψιν. Δὲν πράττουν τὸ κακόν, δὲν βλάπτουν κανένα, προσέχουν εἰς τὴν ζωήν των, εἶναι συνετοὶ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν ἀτομικῶν καὶ οἰκογενειακῶν των ὑποθέσεων. ἀλλὰ πέραν τούτου οὐδὲν καλὸν πράττουν διὰ τοὺς ἄλλους. Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο τοιαύτη. Ὁ Χριστὸς ἦτο ἀναμάρτητος, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἁπλῶς ἡ ἀναμαρτησία του, ἡ ὁποία προσείλκυσε καὶ προσελκύει τὴν ἀγάπην τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ***ἡ ζωὴ τῆς θυσίας, ἡ ζωὴ τῆς ὑπηρεσίας ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος,*** ἐκείνη ἡ ὁποία αἰχμαλωτίζει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν Χριστόν. Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἀφῆκεν εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ὀπαδούς Του, δὲν ἦτο μόνον προϊὸν τῆς ἀναμαρτησίας καὶ τῆς ἁγίας Αὐτοῦ ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς συναισθήσεως ὅτι ***εἰργάζετο καὶ ἐθυσιάζετο ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος.*** Ἡ ἀνιδιοτέλεια καὶ ἡ αὐταπάρνησις τοῦ Χριστοῦ καθ' ὅλην τὴν ἐπὶ γῆς παροικίαν Του ἦσαν ἡ μεγαλητέρα πηγὴ τῆς εἰρήνης Του. Καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ, «τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν», ᾐσθάνθη ζωηρῶς ὁ μέγας τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολος καὶ θὰ δυνηθῇ νὰ τὴν αἰσθανθῇ ***κάθε Χριστιανός τότε μόνον***, ὅταν ζῇ ζωὴν ἀνιδιοτελῆ, ζωὴν αὐταπαρνήσεως καὶ θυσίας, ζωὴν ὑπηρεσίας διὰ τοὺς ἄλλους. Ἴσως ἡ τοιαύτη ζωὴ φαίνεται κατ' ἀρχὰς δύσκολος καὶ δυσάρεστος, διότι θίγει προσωπικὰ συμφέροντα, ἀντιβαίνει πρὸς τὸν ἔμφυτον ἐγωϊσμὸν καὶ ἰδιοτέλειαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ προξενεῖ ὑλικὰς πολλάκις ζημίας. Ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει πεῖραν τῆς ἀνιδιοτελοῦς αὐτῆς ζωῆς, ***τῆς ζωῆς τῆς ἐμπράκτου ἀγάπης,*** τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ἐχαρακτήρισεν ὡς ***τὸ κύριον γνώρισμα τῶν ὀπαδῶν Του,*** εἶναι ζωὴ εἰρήνης. Ὅταν βλέπω τὸν ἀδελφόν μου πάσχοντα καὶ ἔχοντα ἀνάγκην βοηθείας εἴτε ὑλικῆς εἴτε πνευματικῆς καὶ κλείσω τὴν θύραν μου πρὸς αὐτόν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχω τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ; Ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος πολὺ ὀρθῶς διετύπωσε τὸ ζήτημα αὐτὸ εἰπών: «Εἰς τὸν ὅστις ἠξεύρει τὸ καλὸν καὶ δὲν πράττει αὐτό, εἶναι ἁμαρτία.»

Ὑπάρχουν τόσαι πολλαὶ εὐκαιρίαι εἰς τὴν ζωὴν κάθε Χριστιανοῦ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνιδιοτελείας, νὰ ζήσῃ τὴν ζωὴν τῆς ὑπηρεσίας. Ἐὰν σήμερον αἱ Χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ἦναι ξέναι καὶ ἀλλότριαι πρὸς τὰ σπουδαῖα κοινωνικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ τὰς ἀπασχολοῦν περισσότερον παντὸς ἄλλου, ἐὰν ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἦναι τόσον χαλαρὰ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἐὰν αἱ ἐκκλησίαι εἶναι κεναί, ὅλα αὐτὰ ὀφείλονται εἰς τὸ λυπηρὸν γεγονὸς ὅτι ἡ στάσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ πολλοῦ εἶναι μόνον ***ἀρνητική***· τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀνιδιοτελελείας, ***τὸ ὁποῖον ἐχαρακτήριζε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρώτων αἰώνων,*** ἐξέλιπεν. Αἱ Ἐκκλησίαι δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἁπλῶς ὀργανισμοὶ πρὸς τυπικὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκρόασιν τοῦ κηρύγματος, ἀλλ' ***ὀργανισμοὶ δράσεως*** πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς ἀντιμετώπισιν καὶ λύσιν τῶν σοβαρῶν καὶ ἐπειγόντων κοινωνικῶν προβλημάτων. ***Αὐτὸ ἀπαιτεῖ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς Χρι-***

στιανοὺς ὡς ἄτομα καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν Του ὡς σύνολον. Ἡ τοιαύτη ζωὴ θὰ φέρῃ τὴν πρόοδον, τὴν ἑνότητα καὶ τὴν εἰρήνην τῆς παγκοσμίου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου. Τότε πραγματικῶς ἡ εἰρήνη, τὴν ὁποίαν μᾶς ἀφῆκεν ὁ τὰ πάντα θυσιάσας διὰ τὴν σωτηρίαν μας Χριστός, θὰ ἦναι ἰδική μας εἰρήνη, θὰ ἦναι εἰρήνη αὐξάνουσα καὶ ἐξυψώνουσα τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς γῆς Βασιλεία Αὐτοῦ.

Σάββας Δεληγιαννίδης.

ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἀμβρόσιος.

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Κατὰ τὰ τελευταῖα πέντε ἔτη τῆς ζωῆς του, ὁ Ἀμβρόσιος ἀπησχολήθη, ἐκτὸς τῶν ποιμαντορικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, καὶ ἀπὸ διαφόρους περιπετείας σχετικὰς πρὸς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς χώρας.

Τῷ 392 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως Οὐαλεντινιανὸς ὁ Β´ ὅστις, ὡς εἴδομεν, ἀπέκλινε πρὸς τὸν Ἀρειανισμόν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του ἐπεστράφη πρὸς τὴν ὀρθὴν πίστιν μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἀρειανιζούσης μητρός του. Εὑρισκόμενος τότε ἐν Βιέννῃ τῆς Γαλλίας ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀμβρόσιον, ὃν ἤδη ἐσέβετο καὶ ἠγάπα ὡς πατέρα, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς Βιέννην ἵνα τὸν βαπτίσῃ, πρὶν ἢ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν βαρβάρων, οἵτινες ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιδράμουν κατὰ τοῦ κράτους του. Ὁ Ἀμβρόσιος ἀσμένως ἐξεκίνησε πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς παρακλήσεως ταύτης, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς Βιέννην, ὁ Οὐαλεντινιανός, 20ετὴς μόλις, ἐφονεύθη ὑπό τινων ἀξιωματικῶν του, καὶ ὁ Ἀμβρόσιος ἐπανῆλθε περίλυπος εἰς Μεδιόλανα· ὅτε δὲ ὁ νεκρὸς τοῦ αὐτοκράτορος μετεκομίσθη ἐκεῖ πρὸς ἐνταφιασμόν, ἐξεφώνησεν εὔγλωττον ἐπ᾿ αὐτοῦ ἐπικήδειον λόγον, καὶ πρὸς τὰς ἀδελφὰς τοῦ μεταστάντος ἀπηύθυνε λόγους παρηγορίας, βεβαιώσας αὐτὰς ὅτι, ἂν καὶ ὁ ἀδελφός των ἀπέθανεν ἀβάπτιστος, ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς του δὲν ἐπηρεάσθη ἐκ τούτου, ἐφ᾿ ὅσον εἶχεν ὁμολογήσει τὴν ἀληθῆ πίστιν εἰς Χριστόν.

Τὸν θάνατον τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ ἐπηκολούθησεν ἡ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του ἀνακήρυξις Εὐγενίου τινος ὡς αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως, καὶ ἡ κάθοδος αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἀμέσως ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ὀπαδὸν καὶ προστάτην τῆς Ἐθνικῆς εἰδωλολατρείας καὶ ἐχθρὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπὶ τῇ προσεγγίσει του ὁ Ἀμβρόσιος ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ του νὰ φύγῃ ἐκ Μεδιολάνων, ἵνα μὴ ἐμπέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων. Ἀλλ᾿ ὁ Ἀμβρόσιος δὲν ἀπεμακρύνθη εἰμὴ εἰς τὴν πλησιόχωρον Βονωνίαν, ὁπόθεν ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Εὐγένιον ἐλέγχουσαν αὐτὸν αὐστηρῶς διὰ τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰδώλων καὶ ἀπειλοῦσαν αὐτὸν μὲ τὴν Θείαν τιμωρίαν. Εὐτυχῶς κατέφθασε τότε ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ὁ Θεοδόσιος,

ὅστις συναντήσας τὸ στράτευμα τοῦ Εὐγενίου παρὰ τὴν Ἀκυλήϊαν, τὸ ἐνίκησε κατὰ κράτος καὶ ἐφόνευσε τὸν Εὐγένιον. Τότε ὁ Ἀμβρόσιος ἔσπευσε νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Θεοδόσιον, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ φανῇ ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς ἡττηθέντας, ἔπειτα ἔστειλε τὸν διάκονόν του Φήλικα πρὸς τὸν Θεοδόσιον καὶ τέλος μετέβη καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἀκυλήϊαν, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν βασιλικὴν χάριν ὑπὲρ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Εὐγενίου. Ὁ Θεοδόσιος προθύμως ἐδέχθη τὴν αἴτησιν τοῦ Ἀμβροσίου, αἱ διώξεις τῶν ἡττηθέντων ἀνεστάλησαν, δοθείσης γενικῆς ἀμνηστείας· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ Ἀμβροσίου εἰς Μεδιόλανα, ὅπου ἀρρωστήσας ἐκ τῶν κόπων τῆς ἐκστρατείας, ἀπέθανε τῷ 395, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱός του Ὀνώριος.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ βασίλισσα τῶν Μαρκομάννων, μεγάλης φυλῆς Γερμανικῆς, ἀκούσασα τὴν μεγάλην φήμην τοῦ Ἀμβροσίου, ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς αὐτὸν καὶ δῶρα πρὸς τὴν ἐν Μεδιολάνοις ἐκκλησίαν, παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ τῇ στείλῃ γραπτήν τινα διδασκαλίαν περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ὁ Ἀμβρόσιος προθύμως ἔσπευσε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν αἴτησίν της καὶ ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν μακρὰν ἐπιστολὴν ἐν εἴδει κατηχήσεως, ἥτις δὲν διεσώθη ἡμῖν. Ἡ δὲ βασίλισσα, λαβοῦσα αὐτήν, ἔπεισε τὸν σύζυγόν της τὸν βασιλέα νὰ ἀσπασθῇ μετ᾽ αὐτῆς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν καὶ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Ρωμαίους. Τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος ἦλθε καὶ εἰς τὰ Μεδιόλανα, ἵνα ἴδῃ τὸν Ἀμβρόσιον, ἀλλὰ δὲν τὸν εὗρε πλέον ζῶντα, καθότι ὁ Ἀμβρόσιος, μετὰ πολυήμερον ἀσθένειαν, ἀπεβίωσε τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 397 ἐν ἡλικίᾳ 57 ἐτῶν.

Ὁ Ἀμβρόσιος διέπρεψε καὶ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς συγγραφεὺς καὶ ὡς ὑμνογράφος. Τὰ κυριώτερα συγγράμματά του εἶναι τὸ ***Περὶ πίστεως***, τὸ ***Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος***, τὸ ***Περὶ ἐνσαρκώσεως τοῦ Κυρίου***, καὶ τὸ ***Περὶ μυστηρίων***. Οἱ διασωθέντες ὕμνοι του ἀνέρχονται εἰς 12, ἐξ ὧν οἱ 4 εἶναι ἀναμφισβητήτως γνήσιοι, οἱ δ᾽ ἄλλοι πιθανῶς. Οἱ ὕμνοι τοῦ Ἀμβροσίου, λόγῳ τῆς ἁπλότητος καὶ θερμότητος αὐτῶν, εὗρον μεγίστην διάδοσιν καὶ εἰσήχθησαν εἰς τὴν ἐπ᾽ ἐκκλησίας λατρείαν.

Ο ΦΥΣΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΕΝ ΤΩ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩ ΚΟΣΜΩ

(συνέχεια)

Ἐν ὅλῃ τῇ νεωτέρᾳ σχετικῇ φιλολογίᾳ, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνακαλύψωμεν πρόοδόν τινα ὡς ἐμφάνισιν τῆς ἀληθοῦς σχέσεως τῆς θρησκείας πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς Νόμου. Καὶ ἐκεῖνοι ἀκόμη οἱ συγγραφεῖς, οἵτινες ἐμελέτησαν μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ ἐμβριθέστερον τὰς σχέσεις τοῦ Φυσικοῦ καὶ τοῦ Ὑπερφυσικοῦ, φαίνονται ἀμετακλήτως πεπεισμένοι, ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως κοινοῦ Νόμου, τὰ δύο ταῦτα τμήματα εἶναι ὁριστικῶς κεχωρισμένα. Ἐκπλήττεται κανεὶς ἀναγινώσκων τὸν

Οράτιον Μπούσνελλ, συγγραφέα τοῦ συγγράματος «Ἡ Φύσις καὶ τὸ Ὑπερφυσικόν», εἰς τὸ ὁποῖον καθορίζει τὸν Πνευματικὸν Κόσμον ὡς «σύστημα τῆς φύσεως ἀκοινωνήτως κεχωρισμένον ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου»,—καὶ διακηρύττει ὅτι ὁ Θεὸς «ἵδρυσεν ἄλλο σύστημα, τὸ ὁποῖον διοικεῖται ***οὐχὶ ὑπὸ τοῦ νόμου αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος***, ἀλλ' ὑπὸ νόμου ἄλλης τινὸς φύσεως. Ὀλίγοι συγγραφεῖς ἔδειξαν ὀξυτέραν διορατικότητα ἀπὸ τὸν Μπούσνελλ προκειμένου νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰς πνευματικὰς ἀληθείας διὰ τῶν φαινομένων τοῦ φυσικοῦ κόσμου· ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀναλογίας ταύτης εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Νόμου, ὄχι μόνον δὲν ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὑπάρχει ἡ σχέσις αὕτη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρνεῖται καταφατικώτατα,

«Ἡ ἐπιστημονικὴ βάσις τῆς θρησκείας» εἶναι τίτλος συγγράμματος ἄλλου, πολλὰ ὑποσχομένου. Ὁ διαπρεπὴς συγγραφεὺς αὐτοῦ Ι. Μόρφη προειδοποιεῖ τὸν ἀναγνώστην, ὅτι σκοπὸς τῆς μελέτης ταύτης εἶναι, ὅπως δείξῃ ὅτι «ὁ κόσμος τῆς Φύσεως καὶ ὁ κόσμος τοῦ Πνεύματος ὡς μᾶς τοὺς φανερώνει ἡ ἐπιστήμη, ἀποτελοῦν κοινὴν βάσιν καὶ προπόνησιν διὰ τὴν ὑψίστην ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς αὐτοαποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ». Ἀλλὰ μολονότι ὁ συγγραφεὺς οὗτος φαίνεται φιλοσοφικώτερος καὶ ἐμβριθέστερος παντὸς ἄλλου συγγραφέως τῶν νεωτέρων, χρόνων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σχέσιν μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας, καὶ μολονότι ἡ περὶ θρησκείας ἀντίληψίς του εἶναι ὑψηλὴ καὶ εὐρεῖα, ἡ δὲ γνῶσις τῆς ἐπιστήμης ἐπαρκής—μολονότι, τέλος, ποιεῖται χρῆσιν συνεχῆ τῆς μεταξὺ θρησκείας καὶ ἐπιστήμης ἀναλογίας κατὰ τρόπον ἀξιοθαύμαστον καὶ κατὰ πολλὰ πρωτότυπον—ἀπέτυχεν ὅμως εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς ὅπου, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἠδύνατό τις δικαιότατα νὰ ἐλπίσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ Νόμου.

Εἰς ὅλην τὴν φιλολογίαν τοῦ θέματος τούτου, γίνεται λόγος περὶ «τῆς Φύσεως ***καὶ*** τοῦ Ὑπερφυσικοῦ». Ἡ «Φύσις ***ἐν τῷ*** Ὑπερφυσικῷ ἀποτελεῖ εἰσέτι ἄγνωστον ἀλήθειαν τουλάχιστον ὡς πρὸς τοὺς Νόμους».

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Μπάτλερ, (τὸν μέγαν θεολόγον τοῦ ὁποίου τὸ μνημειῶδες σύγγραμμα «Ἡ Ἀναλογία τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας» ἀφῆκεν ἐποχήν), εἶναι περιττὸν νὰ δείξωμεν ὅτι σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἦτο νὰ ὑποδείξῃ τὴν ὕπαρξιν οὐσιαστικῶν ἀναλογιῶν ***μεταξὺ*** τῆς θρησκείας καὶ τῆς πορείας καὶ τῆς συστάσεως τῆς Φύσεως. Τὸ θέμα αὐτοῦ ἦτο «ἡ ἀναλογία τῆς θρησκείας ***πρὸς*** τὴν σύστασιν καὶ τὴν πορείαν τῆς Φύσεως». Ἐτόνισε μᾶλλον τὰς δυσκολίας, αἵτινες ὑφίστανται ἐν τῇ ἐναρμονίσει τῶν δύο συστημάτων—ζητῶν νὰ ἀποκρούσῃ τὰ ἐπὶ τούτων στηριζομένας ἐνστάσεις. Ἦτο μᾶλλον ἔργον ἀπολογητικὸν ἢ συνθετικὸν καθότι ἐγράφη εἰς ἐποχὴν ὅτε ἡ ἄμυνα ἦτο ἀναγκαιοτέρα τῆς ἐπιθέσεως, τὰ δὲ στοιχεῖα τῆς ἐπιθέσεως ὀλίγα καὶ ἐπισφαλῆ. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ ἐπίδρασις τοῦ Μπάτλερ καθ' ὅλον τὸ πεδίον τοῦτο, δὲν ἔσχεν ἐφάμιλλον ἔκτοτε. Ἐξ ὅλων τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ πνευματικὸς κόσμος παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς σήμερον ὡς ***ἐκτὸς*** τοῦ Φυσικοῦ Νόμου. Ἡ δὲ Θεολογία ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῆται ὅ,τι ἀπ' ἀρχῆς ἐθεωρήθη—κάτι χωριστόν, ἓν μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβλητικὸν οἰκοδόμημα, ᾠκοδομημένον ἐπὶ ἰδίων γραμμῶν. Οὐδὲ πταίει εἰς τοῦτο ἡ Θεολογία. Ἡ Ἐπιστήμη εἶναι ὁ πραγματικὸς ἔνοχος, διότι ἐβράδυνεν ἐπὶ πολὺ νὰ ἀναπτυ-

χθῇ, ἡ δὲ Θεολογία ὡς ἀνωτάτη ὅλων τῶν Ἐπιστημῶν, ἔδει νὰ καταλάβῃ τελευταία τὴν οἰκείαν της θέσιν ἐν τῇ παρατάξει. Εἰς αὐτὴν δὲ ἀπόκειται τώρα νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τελείαν ἐναρμόνισιν.

Ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς Θεολογίας ἀπὸ τὴν χορείαν τῆς γνώσεως, ἰδοὺ τὸ μυστικὸν τῆς παρακμῆς τῆς θρησκείας ἐν τῷ σημερινῷ κόσμῳ τῆς ἐπιστήμης. Ἡ Ἐπιστήμη, μὴ ἀναγνωρίζουσα «Μεγάλην Ἐξαίρεσιν», ὠκοδομημένην ἐπὶ ἰδίων γραμμῶν καὶ ἀποκεκλεισμένην δι᾿ ἀνυπερβλήτων Φραγμῶν ἀπὸ τὴν σφαῖραν τῆς ἐρεύνης, ἀκολουθεῖ κατὰ τοῦτο τὰ διδάγματα τῆς Φύσεως, ἀλλ᾿ ἡ ἀδιαλλαξία της εἶναι ἀδικαιολόγητος. Τὴν ἐτυμηγορίαν της ἐβιάσθη νὰ ἐκφέρῃ. Τί θὰ εἴπῃ, ἐὰν καὶ ἡ θρησκεία ἀποδειχθῇ ὑπαγομένη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Νόμου;...

Ὁ Νόμος εἶναι τὸ προϊὸν τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ χρόνου. Μία πρὸς μίαν, διὰ τῶν αἰώνων, αἱ ἐπιστῆμαι ἀπεκρυσταλλώθησαν εἰς ὁριστικὴν μορφήν, εἰς μορφὴν οὐχὶ μόνον τελείαν καθ᾿ἑαυτὴν ἑκάστη ἀλλὰ καὶ τελείαν ἐν σχέσει πρὸς πᾶσαν ἄλλην μορφήν. Ἡ δὲ Θεολογία κατ᾿ ἀνάγκην θὰ διέλθῃ διὰ τῶν ἀπαραιτήτων τούτων σταδίων. Ἡ ἐπιστήμη ὀφείλει, συμφώνως πρὸς τὰς ἰδίας αὐτῆς βασικὰς ἀρχάς, ὅσον καὶ διδασκομένη ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς πείρας ἐν τῷ παρελθόντι, νὰ ἀναβάλῃ πᾶσαν κρίσιν μέχρι τῆς συντελέσεως τῆς τελευταίας προσπαθείας. Ἐὰν ἦναι πραγματικὴ ἡ ἑνότης τῆς Δημιουργίας, ἐχούσης ὡς βάσιν τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν τῆς συνεχείας, ἥτις διαλάμπει διαυγεστέρα εἰς πᾶσαν νεωτέραν ἀνακάλυψιν τῆς ἐπιστήμης, τὸ συμπέρασμα εἶναι ἐκ τῶν προτέρων βέβαιον. Ἐὰν ὑπάρχῃ βάσις τῆς Θεολογίας, ἐὰν τὰ φαινόμενα τοῦ Πνευματικοῦ Κόσμου εἶναι πραγματικά, ταῦτα ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων θὰ ὑπάγωνται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Νόμου. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀπάντησις τῆς Ἐπιστήμης πρὸς τὴν Θρησκείαν καὶ αὐτὴ ἀποτελεῖ ταυτοχρόνως καὶ τὴν πρόρρησιν καὶ τὴν βεβαιότητα, ὅτι τοῦτο δύναται καὶ μέλλει νὰ πραγματοποιηθῇ.

Δὲν πρέπει νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τούτου, ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀρχαὶ θὰ ἐξαλείψωσι τὰς βασικὰς διακρίσεις τοῦ Πνευματικοῦ Κόσμου. Ἡ γνησία ἐπιστήμη δὲν ἀξιοῖ τοιαύτην γενικὴν ἰσοπέδωσιν εἰς οἱονδήποτε τμῆμα. Ἡ ποθουμένη ἑνότης εἶναι ἑνότης ἀντιλήψεως, βασιζομένη ἐπὶ γενικῶν ἀρχῶν—οὐχὶ ἑνότης στηριζομένη εἰς ἀπόλυτον ταὐτότητα φαινομένων. Ἡ τελειότης τῆς ἑνότητος ἐπιτυγχάνεται ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχει ἄπειρος ποικιλία φαινομένων καὶ ἄπειρος ποικιλία σχέσεων, ἀλλὰ μεγίστη ἁπλότης Νόμου. Ὅταν πάντα τὰ γνωστὰ φαινόμενα θὰ δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς ἕνα παμμέγιστον κύκλον, τοῦ ὁποίου αἱ ἀκτῖνες εἶναι Νόμοι, χωρίζοντες ἀπ᾿ ἀλλήλων τὰ διάφορα τμήματα τῆς γνώσεως ἀλλὰ συνδέοντες ταῦτα πρὸς ἓν κοινὸν κέντρον.

Ποῖον θὰ ἦναι τὸ κέρδος, ἐὰν ἀποδειχθῇ ἡ τοιαύτη ἑνότης; Θὰ ἦναι ὄχι μικρόν.

Ἐν πρώτοις θὰ ἱκανοποιηθῇ ἡ ἀξίωσις, ἥτις ἀντιπροσωπεύει καὶ ἀνάγκην, τῆς ἐπιστημονικῆς νοοτροπίας τοῦ αἰῶνός μας. Ποία εἶναι ἡ ἀξίωσις αὕτη; Νὰ τεθῇ ἐπὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως πᾶν ὅ,τι ἀποβλέπει εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ βάσις, τὴν ὁποίαν ἀξιοῖ τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνός μας; Ἐν προκειμένῳ δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν αὐτὴν λέγοντες ὅτι «εἶναι ἐκείνη, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ζωὴ καὶ ἡ διαγωγὴ στηρίζονται ἐπὶ βάσεως Νόμου ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ, ὑποκειμένου εἰς τὴν ἐξέλεγξιν τοῦ νοός». Πιστεύομεν δὲ ἀδιστάκτως ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἀλήθεια, ἢ τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς πνευματικῆς ζωῆς, δύνανται νὰ διατυπωθῶσι μὲ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, μὲ τοὺς ὁποίους διατυποῦνται αἱ λοιπαί μας γνώσεις.

Τοῦτο δὲν σημαίνει προσπάθειαν ὅπως ἀποδείξωμεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Πνευματικοῦ Κόσμου. Ἔχει ἀνάγκην ἀποδείξεως τὸ τοιοῦτον;... Ἐν τούτοις, ἂν καὶ δὲν πρόκειται περὶ φιλοσοφικῆς ἀποδείξεως τῆς ὑπάρξεως πνευματικῆς ζωῆς καὶ πνευματικοῦ κόσμου, τολμῶμεν νὰ ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ γενικὴ ἰδέα ἥτις ἀναπτύσσεται ἐνταῦθα θέλει φανῆ χρήσιμος εἴς τινας, εἰλικρινεῖς ἐρευνητὰς τῶν ζητημάτων τούτων.

Κατὰ δεύτερον λόγον, τὸ κέρδος τὸ ὁποῖον προκύπτει ἐκ τῆς παραδοχῆς μιᾶς τοιαύτης ἑνότητος μεταξὺ τοῦ Πνευματικοῦ καὶ τοῦ Φυσικοῦ Κόσμου, εἶναι κέρδος εἰς ***σαφήνειαν***. Ὡς παρουσιάζεται σήμερον ὁ Πνευματικὸς Κόσμος, γεννᾷ ἀμηχανίαν καὶ δισταγμούς. Οἱ θέλοντες νὰ ἀποφύγωσι τὴν δυσπιστίαν, ἀποφεύγουν νὰ σκέπτωνται. Ἄλλοι, δυσπιστοῦντες, καταφεύγουν εἰς τὴν ἄνευ ἐρεύνης παραδοχὴν τῶν ὅσων ἐδιδάχθησαν· τοῦτο ἀποτελεῖ ἴσως τὴν καλλιτέραν ἀλλὰ καὶ τὴν χειροτέραν δι' αὐτοὺς ὁδὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ποῖος εὐθύνεται διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην; Εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ πνεύματος τοῦ αἰῶνός μας. Ἡ παλαιὰ βάσις τῆς Πίστεως, ἡ Αὐθεντία, ἐγκατελείφθη· ἡ νέα, ἡ Ἐπιστήμη, δὲν τὴν ἀντικατέστησεν ἀκόμη. Οἱ ἄνθρωποι ἄλλοτε δὲν ἐζήτουν ***νὰ ἴδουν*** τὴν ἀλήθειαν διὰ νὰ πιστεύσουν· τὴν παρεδέχοντο. Ἡ θεολογία ὡς ἦτο ἀρχικῶς δὲν εἶχε καταστήσει τὴν ἀλήθειαν ὁρατήν. Τώρα ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἀπαιτοῦν ***νὰ ἴδουν***.

Καὶ τί θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδουν; Ἐὰν οἱ μεγάλοι φυσικοὶ νόμοι προεξετείνοντο διὰ μέσου τοῦ Πνευματικοῦ Κόσμου, θὰ διεκρίναμεν τὰς μεγάλας γραμμὰς τῆς θρησκευτικῆς ἀληθείας ἐπίσης καθαρά, ὅσον καὶ τὰς εὐρείας γραμμὰς τῆς Ἐπιστήμης. Καὶ βαθμηδόν, ἐκ τῆς νέας παραστάσεως τῶν παλαιῶν ἀληθειῶν, τὸ πᾶν θὰ προσελάμβανε νέαν σημασίαν. Ὁ Πνευματικὸς Κόσμος ἀποδεικνύεται ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὅλης Δημιουργίας, ὁ δὲ φυσικὸς κόσμος προσλαμβάνει βαθμηδὸν πνευματικὴν ἀξίαν. Ἡ Φύσις δὲν εἶναι ἁπλοῦν ἔμβλημα ἢ σύμβολον τοῦ Πνευματικοῦ Κόσμου. Εἶναι τὸ πρότυπον τοῦ Πνευματικοῦ Κόσμου, ἡ προέκτασις τῶν ἐνεργειῶν της. Πόσον μέρος τοῦ Πνευματικοῦ Κόσμου καλύπτει ὁ Φυσικὸς Νόμος δὲν ἐξετάζομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Τοῦτο ὅμως εἶναι βέβαιον, ὅτι δὲν καλύπτεται ὁλόκληρον. Ἀπομένει καὶ μέρος μυστηριῶδες. Ἂν δὲν ἀπέμενε τὸ μυστηριῶδες, ἡ μέθοδος αὕτη θὰ ἀπεδεικνύετο καὶ ἀντιθρησκευτικὴ καὶ ἀντεπιστημονική. Ἐπιστήμη ἄνευ μυστηρίου εἶναι πρᾶγμα ἄγνωστον, ὅπως καὶ Θρησκεία ἄνευ μυστηρίου εἶναι ἀτόπημα. Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ μυστηρίου ἐκ τοῦ Σύμπαντος σημαίνει τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Θρησκείας. Ὅσον καὶ ἂν εἰσχωρήση βαθέως εἰς τὸν Πνευματικὸν κόσμον ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος, θὰ ἀπομένῃ πάντοτε χῶρος ἀνεξερεύνητος, μυστήριον πρὸς ἐξερεύνησιν ὑπὸ τῆς λελογισμένης πίστεως τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ τελικὸν κέρδος ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Ἀρχῆς τοῦ Νόμου θὰ προκύψῃ ὑπὲρ τῆς Θεολογίας. Ἡ ἀπόδειξις ὅτι οἱ Πνευματικοὶ Νόμοι ἐρείδονται ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους τῆς Φύσεως, ἤθελεν ἐπιρρώσει τὸ κῦρος τῆς Θεολογίας, τῆς ὁποίας ἡ ἐξουσία ὁσημέραι φθίνει. Διότι εἶναι γεγονὸς ἀδιαφιλονείκητον ὅτι ἡ ἐξουσία τῆς Θεολογίας φθίνει κατὰ τὸν αἰῶνά μας, καὶ τοῦτο διότι ἡ αὐθεντία—ἡ ἀνθρωπίνη αὐθεντία—εἶναι διὰ τὰ παιδία. Ἔρχεται καιρός, ὅτε ἐξ ἀνάγκης ὁ ἀνδρωθεὶς ἐρωτᾷ ὄχι μόνον «Τί πρέπει νὰ πιστεύσω; Τί πρέπει νὰ πράξω;» ἀλλὰ καὶ «Διατί;»—Τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι ἱερὸν καὶ ἀπαιτεῖ ἀπάντησιν. Ἐν τῇ εἰλικρινεστάτῃ πίστει, ὅπως τὴν βλέπομεν συνήθως ἐμφανιζομένην, ὑποκρύπτεται καὶ πυρὴν δισταγμοῦ, σκεπτικισμοῦ, ὁ δὲ σκεπτικισμὸς οὗτος εἶναι, ὅστις προκαλεῖ τὸν φόβον τῆς ἐρεύνης, τὸν ὁποῖον ἀνέκαθεν ἐπέδειξεν ἡ Θεολογία, ὁσάκις ἀντιμετώπισε τὴν Ἐπιστήμην. Πόθεν ὁ φόβος οὗτος; Ὄχι βεβαίως ἐκ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐπιστημονικῶν γεγονότων. Διότι οὐδέποτε ἐπιστημονικόν τι γεγονὸς ἠδυνήθη νὰ καταρρίψῃ μίαν θρησκευτικὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο γινώσκει ὁ θεολόγος καὶ ἀνομολογεῖ ὅτι δὲν φοβεῖται τὰ γεγονότα. Τί λοιπὸν φοβεῖται ἡ Θεολογία; Τὴν *μέθοδον τῆς ἐρεύνης* τῆς Ἐπιστήμης. Τὸ σύστημα αὐτῆς. Τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Νόμου ἐν αὐτῇ. Τὴν ἁρμονίαν ὅλων της τῶν μερῶν καὶ τὴν ἀδιάσπαστόν της συνέχειαν.

«Πόσον εἶναι ἀπόρθητος ἡ κεντρικὴ θέσις τῆς Θρησκείας», ἔγραφεν ὁ Ἑρβέρτος Σπένσερ, «δὲν ἐννόησεν ἐπαρκῶς οὔτε ἡ ἰδία». Ἐὰν ἡ ἀποκάθαρσις τῆς σκωρίας, διὰ τῆς ὁποίας περιεβλήθη ἡ θεολογία κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, ὀφείλεται εἰς τὴν Ἐπιστήμην—καὶ ὀφείλεται—ἡ ἐξάγνισις τῆς Ἐπιστήμης θὰ προέλθῃ ἐκ τῆς Θρησκείας, ὁπόταν θὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ πραγματικὴ ἀποστολὴ τῆς Φύσεως, καὶ τιμηθῇ ἡ Ἐπιστήμη ὡς ἑρμηνευτὴς ταύτης. Τόσον δὲ οἱ ἐπιστήμονες, ὅσον καὶ οἱ θεολόγοι, θέλουν τότε ἀναγνωρίσει ὅτι τὸ εὐγενέστατον ἔργον, ὁ ὕψιστος προορισμὸς τῆς Ἐπιστήμης εἶναι νὰ παρακολουθῇ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τάξεως καὶ τῆς σαφηνείας, ἥτις διέπει τὰ φαινόμενα τῆς Φύσεως, καὶ νὰ παρέχῃ ὁδηγίαν καὶ σταθερότητα εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ νοός, ὅστις περιεργάζεται τὸ σύμπαν.

Μὲ τὴν ἐκ τῆς φύσεως ἔμπνευσιν πρὸς διαφώτισιν ἐκείνων τῶν σημείων, τὰ ὁποῖα ἡ ἔμπνευσις τῆς ἀποκαλύψεως ἀφῆκε σκοτεινά, θὰ καταστῇ ἀδύνατος ἡ αἵρεσις εἰς ὁλόκληρα τμήματα. Ὅταν ἀποδειχθῇ δὲ φυσικὸν τὸ τώρα θεωρούμενον ὑπερφυσικόν, εἶναι ἑπόμενον καὶ αὐτὸς ὁ σκεπτικισμὸς νὰ θεωρῆται ἀντεπιστημονικός. Ὅσοι δὲ ἠγωνίσθησαν ἐπὶ μακρὸν νὰ κατακτήσωσιν ὀλίγας ἀληθείας, διὰ τῶν ὁποίων νὰ ἐξευγενίσωσι τὴν ζωὴν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων νὰ ἐπαναπαυθῶσιν ἀτενίζοντες εἰς τὸ μέλλον, δὲν θὰ ἀφεθῶσιν εἰς τὴν ἀβεβαιότητα.

Ἀδυνατοῦμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ καταπληκτικὴ συνέχεια τῶν ἀνακαλύψεων ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς Φύσεως, κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας, θὰ ἀποβῇ ἄγονος καὶ ἄνευ σημασίας διὰ τὴν ἀνωτέραν ζωήν

Ἐὰν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος προώρισται νὰ ἔχῃ σημασίαν τινὰ διὰ τὸ μέλλον, ἡ Θεολογία θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀρυσθῇ ἐφόδια ἐκ τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, διὰ τὴν περαιτέρω ἀποκάλυψιν τοῦ μέλλοντος. Τοῦτο δὲν προσθέτει τίποτε εἰς τὰ γεγονότα, οὔτε δύναται νὰ προσθέσῃ. Ἀλλ' ὅπως ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ

Νεύτωνος ἔβλεπε τὸν κόσμον πλουσιώτερον καὶ σαφέστερον ἢ ὁ τοῦ Πλάτωνος, οὕτω καὶ ἡμεῖς, καίτοι θεώμενοι τὰ αὐτὰ πράγματα ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ ὥς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, θὰ τὰ βλέπωμεν πλουσιώτερα καὶ καθαρώτερα παρ᾽ ὅτι αὐτοὶ τὰ ἔβλεπον. (ἀκολουθεῖ)

(Ἐκ τῶν τοῦ Ἐρρίκου Δρώμμονδ

ΤΟ ΕΝ ΕΛΜΠΕΡΦΕΛΤ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΑΡΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ἀπὸ τῆς 8 μέχρι τῆς 12 τρέχ. μηνὸς εἰς τὴν Γερμανικὴν πόλιν Ἔλμπερφελτ παρὰ τὸν Ρῆνον συνεκροτήθη ἐν τοπικὸν Συνέδριον τῆς ***Παγκοσμίου Ἑνώσεως τῶν Πρεσβυτερικῶν Ἐκκλησιῶν.*** Τὸ εἶδος τοῦ Συνεδρίου τούτου χρειάζεται μικράν τινα διασαφήνισιν. Ὡς γνωστόν, ἡ εἰρημένη Ἕνωσις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1874 συγκαλεῖ ἅπαξ κατὰ τετραετίαν ***Γενικὰς Συνόδους*** τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Πρεσβυτερικῶν (ἢ Ἀναμεμορφωμένων) Ἐκκλησιῶν τῆς ὑφηλίου. Τοιαύτη Γενικὴ Σύνοδος συνεκροτήθη πέρυσιν ἐν Βοστώνῃ τῆς Ἀμερικῆς, ἡ δὲ ἑπομένη θὰ συνέλθῃ τῷ 1933 ἐν Μπελφὰστ τῆς Ἰρλανδίας. Ἐκτὸς ὅμως τῶν Συνόδων τούτων, συγκροτοῦνται ἐπίσης κατὰ τετραετίαν ***Συνελεύσεις*** τμηματικαί. Ἡ Ἕνωσις διαιρεῖται εἰς ***Ἀνατολικὸν Τμῆμα*** (περιλαμβάνον τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν, καὶ Ἀφρικὴν) καὶ ***Δυτικὸν*** (περιλαμβάνον τὴν Ἀμερικήν), καὶ εἰς ἑκάτερον τῶν τμημάτων τούτων ταὐτοχρόνως συνέρχεται Συνέλευσις τῶν Πρεσβυτερικῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ τμήματος. Οὕτω τοῦ Ἀνωτ. Τμήματος Συνέλευσις συνεκροτήθη τῷ 1927 ἐν Βουδαπέστῃ, ἑτέρα δὲ θὰ συγκροτηθῇ τῷ 1931 πιθανῶς ἐν Μομπελλιὲ τῆς Γαλλίας. Εἰς τὰ διετῆ διαστήματα, τὰ ὁποῖα μεσολαβοῦν οὕτω μεταξὺ τῶν Γεν. Συνόδων καὶ τῶν Τμηματικῶν Συνελεύσεων, συγκαλοῦνται μικρότερα ***τοπικὰ Συνέδρια*** τῶν Τμημάτων. Τοιοῦτο Συνέδριον ἦτο τὸ τῆς Ἔλμπερφελτ.

Σκοπὸς τῶν οὕτως ἐναλλασσομένων συγκεντρώσεων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον Πρεσβυτερικῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ἡ διαρκὴς τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἐπικοινωνία μετ᾽ ἀλλήλων πρὸς ἀμοιβαίαν ἐνίσχυσιν, πληροφορίαν καὶ συζήτησιν τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἀφορῶσιν εἰς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν καὶ κοινωνικὴν δρᾶσιν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁ δὲ λόγος εἶναι ἡ συναίσθησις τῆς ἑνότητος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, τηρουμένης τῆς διοικητικῆς ἀνεξαρτησίας ἑκάστης ἐθνικῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ ἐν Ἔλμπερφελτ Συνέδριον συνῆλθε πρὸς συγκρότησιν τὴν 8 Σεπτεμβρίου. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας τὰ μέλη αὐτοῦ προσεκλήθησαν εἰς ἐπίσημον δεξίωσιν ὑπὸ τοῦ Δημάρχου τῆς Ἔλμπερφελτ ἐν τῷ Δημαρχείῳ. Ἐκτὸς τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου παρῆσαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ των σημαινόντων ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς περιφέρειας ποιμένων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ μέλη τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ δημοσιογράφοι. Ὁ κ. Δήμαρχος ἐν τῇ προσφωνήσει του πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους ἐτόνισε μεταξὺ ἄλλων τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ πόλις Ἔλμπερφελτ εἰς τὸν Πρεσβυτερικὸν κόσμον, διότι διετήρησε διὰ μέσου τῶν

αἰώνων καὶ ὑπὸ πολλὰς δυσκόλους περιστάσεις ἄσβεστον τὸ πῦρ τῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ Καλβίνου. Ἐξέφρασε δὲ τὴν χαράν του ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ Γερμανικοῦ ἐδάφους συγκαλεῖται συνέδριον τῶν Ἀναμεμορφωμένων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὁποίων ἀπηύθυνεν ἐγκάρδιον χαιρετισμόν.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου Δόκτωρ Κούρτιος ἀπήντησε καταλλήλως, εὐχαριστῶν ἐκ μέρους τοῦ Συνεδρίου τὸν κ. Δήμαρχον διὰ τὴν γενομένην δεξίωσιν τόσον ὅσον καὶ διὰ τὰ αἰσθήματα φιλοξενίας, τὰ ἐκδηλωθέντα πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους ὑπὸ τῶν κατοίκων καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἱστορικῆς ταύτης πόλεως. Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐγένετο γενικὴ συνάθροισις ἐν μιᾷ τῶν ἐκκλησιῶν, ὁμιλήσαντος τοῦ ποιμένος Klug Kist Hesse περὶ τριῶν διασήμων Ἀναμορφωτῶν τῆς Κοιλάδος τοῦ Βοῦπερ (ποταμοῦ τῆς πόλεως), ἤτοι τοῦ Κρουμάχερ, τοῦ Κολμπρύγγε καὶ τοῦ Γκάϋζερ.

Τὴν ἑπομένην (9 Σεπτεμβρίου) τὸ Συνέδριον ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν του ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Αἰθούσῃ τοῦ δημοτικοῦ μεγάρου διὰ δημοσίας λατρείας τελεσθείσης εἰς τρεῖς γλώσσας — Γερμανικήν, Ἀγγλικήν, Γαλλικήν.

Ὁ πρόεδρος, κηρύττων τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν, ἐτόνισε τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀμοιβαίας προσωπικῆς γνωριμίας τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐκκλησιῶν. Δὲν δυνάμεθα, εἶπε, δι' ἐπιστολῶν νὰ γνωρίσωμεν ἀλλήλους. Ἕκαστος ἐξ ἡμῶν θὰ ὁμιλήσῃ πληροφορῶν τοὺς συναδέλφους του περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει. Ὡς πρέσβεις ἀγάπης καὶ ἀμοιβαίας ἀλληλεγγύης θέλομεν οὕτω ἐνδιαφερθῇ διὰ τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας ἀλλήλων καὶ θέλομεν λάβει ἐνίσχυσιν καὶ παρηγορίαν εἰς τὸν ἀνάντη δρόμον, τὸν ὁποῖον ἔχομεν ὡς πρέσβεις τοῦ Χριστοῦ νὰ διανύσωμεν μὲ πρόγραμμα ἑνότητος ἐν τῇ δράσει.

Μετὰ τοῦτο οἱ παρακαθήμενοι ὡς ἐπισκέπται ἀντιπρόσωποι τῶν Λουθηρανῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Γερμανίας ὑπέβαλον ἀλληλοδιαδόχως τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων πρὸς τὸ Συνέδριον. Τοιοῦτοι χαιρετισμοὶ ἦσαν ὁ τῆς Ἑνώσεως τῶν Λουθηρανῶν Ἐκκλησιῶν ἐκ Βερολίνου, ὁ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Κονσιστορίου τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Παραρρηνίου Γερμανίας, καὶ οἱ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν τῶν νομῶν Ἄαχεν, Ἀννοβέρου καὶ Βεστφαλίας.

Μετὰ τὰς προσφωνήσεις ταύτας καὶ τὰς ἀντιφωνήσεις τοῦ προέδρου, ὁ λόγος ἐδόθη εἰς τὸν Γερμανὸν Ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης καθηγητὴν Μπρέτ, ὅστις ὡμίλησε περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως τῶν ἐν Γερμανίᾳ Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν.

Μετὰ τὸ πρόγευμα, τὸ ὁποῖον παρετέθη ἐν τῇ Λευκῇ Αἰθούσῃ τοῦ μεγάρου, τὴν 5 μ. μ. ἐσυνεχίσθησαν αἱ ἐργασίαι μὲ ὁμιλητὰς τὸν Δρ. Κόλφχαους περὶ τῶν κυριωτέρων θεολογικῶν ρευμάτων ἐν τῇ σημερινῇ Γερμανίᾳ, καὶ τὸν καθηγητὴν Λάγγ (τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χάλλε) περὶ οἰκουμενικῶν τάσεων εἰς τὰς Ἀναμεμορφωμένας Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας. Τὸ δὲ ἑσπέρας ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἀναμεμορφωμένῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως ὡμίλησεν ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς δόκτωρ

Στόλτενχοφ τῆς Κοβλεντίας περὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς εἰς τὰς Γερμανικὰς Διαμαρτυρομένας Ἐκκλησίας.

Ἡ 10 Σεπτεμβρίου κατηναλώθη εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐκθέσεων τῶν ἀντιπροσωπευομένων ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν. Τὴν ἑσπέραν εἰς ἕτερον ναὸν τῆς πόλεως ἐγένετο δημοσία συνάθροισις, καθ᾽ ἣν ἐπὶ τοῦ θέματος «Ἡ παγκόσμιος σημασία τοῦ Πρεσβυτερικοῦ Προτεσταντισμοῦ» ὡμίλησαν διάφοροι — Dr Paul (Ἰρλανδίας) Dr Keller (Ἑλβετίας) Dr Puky (Οὐγγαρίας), Prof. Eckhof (Ὀλανδίας) καὶ Pastor Hesse (Γερμανίας).

Τὴν 11 Σεπτεμβρίου, τὴν μὲν πρωΐαν ἐγένετο συζήτησις, καθ᾽ ἣν ὁ καθηγητὴς Κάρολος Μύλλερ τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Ἔρλαγγεν ἀνέγνωσε μελέτην ἐπὶ τοῦ θέματος «Ἡ Ἀναμεμορφωμένη θεολογία ὡς φρουρὸς τοῦ ἀμιγοῦς Εὐαγγελίου», εἰς δὲ τὴν συζήτησιν ἔλαβον μέρος ὁ ποιμὴν Ἰάκωβος Μαρτὲν (ἐκ Γενεύης) καὶ οἱ καθηγηταὶ τῆς θεολογίας Χένδερσον καὶ Μακλαὶν (ἐκ Σκωτίας) καὶ Κράμερ (ἐξ Ὀλλανδίας).

Τὸ ἀπόγευμα ἐγένετο ἐκδρομὴ εἰς τὸ Καϊζερσβὲρτ πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς περιφήμου Σχολῆς Διακονισσῶν, ἔνθα παρετέθη τέϊον ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως. Ὁ διευθυντὴς ἐξέθηκε συντόμως τὸν σκοπὸν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἱδρύματος τούτου, ὅπερ ἐξαπέστειλεν ἑκατοντάδας διακονισσῶν (ἱεραποστόλων νοσοκόμων) εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀσίας καὶ ηὐχαρίστησε τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Συνεδρίου διὰ τὴν ἐπίσκεψίν των. Ὁ πρόεδρος κ. Κούρτιος ἀπήντησε καταλλήλως.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης (12 Σεπτεμβρίου) τελευταίας ἡμέρας τοῦ Συνεδρίου, συνεζητήθησαν ἐσωτερικά τινα ζητήματα τῆς Παμπρεσβυτερικῆς Ἑνώσεως, ὡς λ. χ. ὡς τὸ «Πῶς δυνάμεθα ν᾽ ἀναπτύξωμεν τὸ ὑπὲρ τῆς Ἑνώσεώς μας ἐνδιαφέρον ἐν τῇ Ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ;» ὡμίλησαν δὲ ἐπ᾽ αὐτοῦ διάφοροι ὡς ὁ καθ. Τιεμπῶ (Ἑλβετίας), Φόργατς (Οὐγγαρίας), Μιέγγε (Ἰταλίας), Χόλβεν (Γερμανίας), καὶ τὸ «Ἡ θέσις καὶ τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς ἐν τῇ Παμπρεσβυτερικῇ Ἑνώσει,» ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὡμίλησαν ὁ Γεν. Γραμματέας τῆς Ἑνώσεως κ. Χάμιλτον, ὁ Διευθυντὴς Πὼλ (Ἰρλανδίας) καὶ διάφοροι ἄλλοι.

Μετὰ μεσημβρίαν συνεζητήθη τὸ θέμα τῆς ἀνταλλαγῆς φοιτητῶν τῆς Θεολογίας, ἐφ᾽ οὗ ὡμίλησαν οἱ κ. κ. Κέλλερ (Ἑλβετίας), Κράμερ (Ὀλλανδίας) καὶ Σοῦσεκ (Τσεχοσλοβακίας).

Μεθ᾽ ὃ ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν τὰ ψηφίσματα τοῦ Συνεδρίου καὶ διὰ συντόμου ἀποχαιρετιστηρίου προσλαλιᾶς τοῦ προέδρου καὶ διὰ ὑμνωδίας καὶ προσευχῆς ἐκηρύχθη ἡ λῆξις τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου.

Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ τῆς γείτονος πόλεως Μπάρμεν ἐγένετο δημοσία λατρεία, καθ᾽ ἣν ὡμίλησαν οἱ αἰδέσιμοι ποιμένες κ.κ. Κρὰφτ (τῆς Μπάρμεν), Δὲ Βρίγερ (τοῦ Ἀμστελοδάμου) καὶ Σάμπο (τῆς Βουδαπέστης).

Καθ᾽ ὅλας τὰς ὡς ἄνω ἑσπερινὰς συναθροίσεις εἰς τοὺς διαφόρους ναοὺς τῶν πόλεων Ἔλμπερφελτ καὶ Μπάρμεν οἱ ἡνωμένοι ἐκκλ. χωροὶ τῶν ναῶν ἔψαλλον ἑκάστοτε ἕνα ἢ δύο ὕμνους μὲ θαυμασίαν τετραφωνίαν ἄνευ συνοδείας ὀργάνου.

Τοιοῦτο ὑπῆρξεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ ἐν Ἔλμπερφελτ Συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως ἀφῆκεν ὡραίας καὶ παρηγόρους ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις

οὐ μόνον εἰς τοὺς συμμετασχόντας ἀντιπροσώπους τῶν 16 ἐθνικῶν ἐκκλησιῶν αἵτινες προσῆλθον εἰς αὐτό, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων τῆς Κοιλάδος τοῦ Βοῦπερ (Ἔλμπερφελτ καὶ Μπάρμεν) οἵτινες μετὰ ζωηρότατου ἐνδιαφέροντος καὶ εὐλαβοῦς θρησκευτικῆς προσηλώσεως παρηκολούθησαν τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου, καὶ τὰς πρακτικοῦ μᾶλλον ἐνδιαφέροντος ἑσπερινὰς συναθροίσεις.

Εἴθε αἱ ἐντυπώσεις τοῦ Συνεδρίου τούτου νὰ μείνωσιν ἀνεξάλειπτοι καὶ νὰ φέρωσι πλουσίας εὐλογίας εἰς τὰς μετασχούσας εἰς αὐτὸ Εκκλησίας!

Π. Γ. Δ.

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ

Τὸ ἐν Γενεύῃ ὑπὸ τοῦ Δόκτωρος ***Ἀδόλφου Κέλλερ*** ἐκδιδόμενον περιοδικὸν ***«Ζωὴ καὶ Δρᾶσις»*** εἰς τὸ τελευταῖον αὐτοῦ τεῦχος δημοσιεύει τὴν κάτωθι μελέτην, ἥτις παρέχει ἐνδιαφερούσας πληροφορίας:

Ὁ μέγας Πόλεμος καὶ ἡ Ρωσσικὴ Ἐπανάστασις προεκάλεσαν μεταβολὰς ἐξωτερικὰς καὶ ἐσωτερικὰς εἰς τὴν ζωὴν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὑπερβαινούσας εἰς σημασίαν καὶ σοβαρότητα πάσας, ὅσαι εἶχον ἐπέλθει κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας. Αἱ μεταβολαὶ αὗται δύνανται νὰ συγκριθῶσι μόνον πρὸς τὰς ἐπελθούσας μετὰ τὴν ὑπερίσχυσιν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ τὴν καθυπόταξιν τῶν μεσημβρινο-ἀνατολικῶν χωρῶν ὑπὸ τὸν Μωαμεθανικὸν ζυγόν.

Πρὸς βορρᾶν, ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς δικαιοδοσίας τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας, οἱ νέοι πολιτικοὶ σχηματισμοὶ προεκάλεσαν ἐκκλησιαστικὰς μετατοπίσεις καὶ ἀνασυγκροτήσεις, δυνάμει τῶν ὁποίων ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὴν Ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν μικρὰ καὶ μεγάλα τμήματα αὐτῆς καὶ ἀπετέλεσαν νέας, ἀνεξαρτήτους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας. Αὗται δὲ εἶναι:

1) Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, ἀριθμοῦσα 5 ἑκατομμύρια ὀπαδῶν, ἁπάντων Ρώσσων.

2) Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Λιθουανίας (50,000 μελῶν).

3) Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Λεττονίας (μὲ 200,000 μελῶν, ὧν τὰ δύο τρίτα Ρῶσσοι καὶ τὸ ἓν τρίτον Λεττονοί).

4) Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἐσθονίας (200.000).

5) Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Φιλλανδίας (70,000 ὧν 50,000 Καρελιανοὶ καὶ Φίννοι καὶ 17,000 Ρῶσσοι),

6) Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Γεωργίας, μὲ ὁλομέλειαν ὑπερβαίνουσαν τὰ 2,000,000, τὸ πλεῖστον Γεωργιανῶν.

Δύο σπουδαῖα ζητήματα ἐσωτερικῆς φύσεως ἀπησχόλησαν τὴν Ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ πρῶτον ἀπέβλεπεν εἰς τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας—κλήρου καὶ λαοῦ—ἀπέναντι τῆς ἀθεϊστικῆς καὶ ἀντιθρησκευτικῆς ἰδεολογίας τοῦ Μπολσεβικισμοῦ. Τὸ δεύτερον, τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Ρωσσικὸν Μπολσεβικικὸν Κράτος ὡς πολιτικὸν σύστημα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον προεκάλεσε τὸν τεράστιον καὶ ἄνισον

ἀγῶνα, ὅστις ὑφίσταται μέχρι σήμερον, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου, διὰ τῆς ἐκμηδενίσεως τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργανώσεων, προέκυψε μία οὐσιαστικὴ μεταμόρφωσις, ἐξάγνισις, ἀνεξαρτησία καὶ κραταίωσις τῆς Ρωσσικῆς Ὀρθοδοξίας.

Τὸ δεύτερον ζήτημα ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς σφοδρὰν ἀντίθεσιν γνωμῶν ἐν αὐτῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῆς ὁποίας ἡ μία μερὶς ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος τοῦ Σοβιετικοῦ Κράτους, ἐνῷ ἡ ἑτέρα ἀποκρούει τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην. Πρὸς τὸ παρὸν ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ καθεστῶτος τούτου, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς τελείας οὐδετερότητος τῆς Ἐκκλησίας. Ὑφίσταται ἀκόμη καὶ ἄλλη τις διαφορὰ ἀντιλήψεων· πρῶτον, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ κατὰ πόσον αἱ Ἐκκλησίαι ὀφείλουν νὰ ἀναπτύξουν κοινωνικὴν δρᾶσιν πρὸς ἐπίτευξιν δικαιοτέρων ὅρων κοινωνικῆς ζωῆς· καὶ δεύτερον, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ μέχρι τίνος ὁρίου πρέπει νὰ παραδεχθῇ ἡ Ἐκκλησία, τὴν βαθμιαίαν μεταρρύθμισιν τῶν ἱεροτελεστιῶν καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῆς. Ἡ ἀντίθεσις τῶν γνωμῶν καὶ ἡ ὀξύτης τῆς διενέξεως προεκάλεσαν ***σχίσμα*** ἐν τῇ Ρωσσικῇ Ἐκκλησίᾳ, τοῦτ' ἔστι, τὴν διχοτόμησιν αὐτῆς εἰς ***Παλαιὰν ἢ Πατριαρχικὴν Συντηρητικὴν Ἐκκλησίαν***, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα τοῦ τέως Ρώσσου Πατριάρχου Τύχωνος, καὶ τὴν ***Νέαν, Προοδευτικὴν Ἐκκλησίαν***, τὴν «***Συνοδικὴν Ἀναγεννηθεῖσαν Ἐκκλησίαν***», ἄλλως γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ζῶσα Ἐκκλησία». Ἡ πρώτη τῶν δύο τούτων ὀργανώσεων συγκεντρώνει τὰς συμπαθείας τῶν τριῶν τετάρτων τῶν πιστῶν (70—80 ἑκατομμύρια) λόγῳ τοῦ μέρους, τὸ ὁποῖον διεδραμάτισε εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μπολσεβικισμοῦ ἀγῶνα καὶ τόσους ἔδωκεν ὑπὲρ τῆς πίστεως μάρτυρας, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ πρὸς τὰς παραδόσεις προσκόλλησις εἶναι ἰσχυρὰ παρὰ τῷ Ρωσσικῷ λαῷ.

Ἕτερον σπουδαῖον ζήτημα ἦτο τὸ ἐθνικὸν πρόβλημα τῆς Οὐκρανίας—τῆς ἱδρύσεως δηλ. ἀνεξαρτήτου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Μπολσεβικικοῦ Κράτους τῆς Μικρᾶς λεγομένης Ρωσσίας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ «Τυχωνικὴ» Ἐκκλησία ἠνείχετο τὸ πολὺ αὐτονομίαν τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, προέκυψαν ἐν Οὐκρανίᾳ ἀντὶ μιᾶς, τρεῖς Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι—ἡ παλαιὰ Πατριαρχικὴ (Τυχωνική), ἥτις ἀναγνωρίζει μὲν τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς καθόλου Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας, ἀλλὰ κέκτηται προνόμια διαφέροντα τῶν προνομίων ἐκείνης, ἡ λεγομένη «Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας», ἥτις δὲν ἀκολουθεῖ τὴν ἱεραρχικὴν παράδοσιν, προβαίνουσα (ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπισκόπων) εἰς τὴν προχείρισιν τῶν ἰδίων της ἐπισκόπων καὶ ἐκ τούτου εἶναι γνωστὴ κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν «αὐτοχειροτονήτων». Καὶ τέλος, ἡ «Ἀνεξάρτητος Αὐτόνομος Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας», δημιούργημα τῆς «Συνοδικῆς Ἀναγεννηθείσης Ἐκκλησίας» τῆς Ρωσσίας. Καὶ αἱ τρεῖς αὗται ὀργανώσεις ἀκολουθοῦν ἐν Οὐκρανίᾳ πρόγραμμα διάφορον, τόσον ἐθνικῶς ὅσον καὶ ἐκκλησιαστικῶς. Ἡ «Τυχωνικὴ» Ἐκκλησία εἶναι συντηρητικὴ ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἔννοιαν. Ἡ «Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας» εἶναι ριζοσπαστική, ὡς προχειρίζουσα αὐτὴ τὴν ἱεραρχίαν αὐτῆς· ἡ δὲ «Συνοδικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία» ἀκολουθεῖ μέσην ὁδόν. Ὡς πρὸς τὴν ὁλομέλειαν ἑκάστης τῶν τριῶν τούτων ὀργανώσεων,

ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας ἀριθμητικῶς ἔρχεται πρώτη, δευτέρα ἡ Τυχωνικὴ καὶ τελευταία ἡ Συνοδική.

Ὅλαι αἱ λοιπαὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τῶν χωρῶν, αἵτινες ἀπεσπάσθησαν τῆς Ρωσσίας μετὰ τὸν πόλεμον, ἀναγνωρίζουν τὴν ἐξουσίαν τῆς Τυχωνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας, τηροῦν στάσιν οὐδετέραν ὡς πρὸς τὴν «Συνοδικὴν Ἀναγεννηθεῖσαν Ἐκκλησίαν» καὶ θεωροῦν σχισματικὴν τὴν «αὐτοχειροτόνητον» Οὐκρανικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ ἐθνικὴ ἑνοποίησις τῶν Ρουμάνων ἐπέφερε καὶ τὴν ἕνωσιν ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων Ρουμάνων εἰς μίαν ἑνιαίαν Ρουμανικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Ρουμανικοῦ Κράτους δημιουργηθέντος καὶ Ρουμανικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὸ 1925. Συνεπείᾳ τῆς ἑνοποιήσεως ταύτης, διάφοροι ἀνεξάρτητοι ἐκκλησίαι ἔχασαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των— ὡς ἐπὶ παραδείγματι, ἡ Ρουμανικὴν Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Τρανσυλβανίας, χώρας ἀνηκούσης πρότερον εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, καὶ ἡ Ρουμανικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Μπουκοβίνας (πρότερον Αὐστριακῆς). Ἐξ ἄλλου, προσετέθησαν εἰς τὸ Ρουμανικὸν Πατριαρχειον αἱ ἐπαρχίαι τῆς Βεσσαραβίας (πρότερον ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ρωσσικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν) καὶ ἡ τῆς μεσημβρινῆς Δοβρουτσᾶς, (πρότερον ὑπαγομένης εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν). Σήμερον ἡ Ρουμανικὴ Ἐκκλησία κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὡς πρὸς τὴν ὁλομέλειαν αὐτῆς, ἥτις ἀνέρχεται εἰς 13.000.000 ὡς ἔγγιστα, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται 200.000 Ρώσσων καὶ 400.000 Βουλγάρων.

Ἡ ἑνοποίησις τῶν Νοτιοσλαύων ἔσχεν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἑνοποίησιν τῶν ἐπὶ Σερβικοῦ ἐδάφους Ὀρθοδόξων. Ἡ Ἡνωμένη Ἐκκλησία τῆς Σερβίας ἀνηγορεύθη εἰς Πατριαρχεῖον κατὰ τὸ 1920. Συνεπείᾳ τούτου ἔχασαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των αἱ ἑξῆς ἐκκλησίαι: Αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τῆς Βοσνίας, Ἑρζεγοβίνης καὶ Δαλματίας (χωρῶν πρῴην Αὐστριακῶν) καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τοῦ Κάρλοβιτς (πρῴην Οὐγγρικοῦ). Ἡ δὲ βόρειος Μακεδονία ὑπήχθη εἰς τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον. Ἡ ὁλομέλεια τῆς Νοτιοσλαυϊκῆς Ὀρθοδοξίας ἀνέρχεται σήμερον εἰς 6,000.000,—ἀνεξαιρέτως σχεδὸν Σέρβων.

Ἑνοποίησις σχεδὸν ὁλοκληρωτικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπετεύχθη μέχρι σήμερον, ἀφ' ἑνὸς μὲν συνεπείᾳ τῆς προσαρτήσεως τῆς μεσημβρινῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Δυτικῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθότι αἱ ἐπαρχίαι αὗται, ὡς ἀποτελοῦσι ἄλλοτε μέρος τῆς Τουρκίας ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον συνεπείᾳ τῆς τελείας ἐξώσεως τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ διοικητικὴ συγχώνευσις τῶν Ὀρθοδόξων μητροπόλεων τῶν νέων ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τώρα μόλις συντελεῖται διὰ νόμου. Μέχρι τοῦδε ἐπὶ 17 ὅλα ἔτη ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως τῶν νέων χωρῶν, αἱ μητροπόλεις αὗται ἐξηκολούθουν, ὡς καὶ ἐπὶ Τουρκίας, νὰ ὑπάγωνται εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀριθμεῖ ὡς ἔγγιστα 6,000,000, ἁπάντων Ἑλλήνων.

Ὡς ἐκ τῶν προσφάτων πολιτικῶν γεγονότων καὶ τῆς ὑπερεθνικιστικῆς πολιτικῆς τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ἀρχαία καὶ σεβασμία Μήτηρ-Ἐκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων πληθυσμῶν τῆς Εὐρώπης—τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως—ἀπώλεσε μέγα μέρος τῆς ἐκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας του. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὑπαγομένων εἰς αὐτὴν Ἑλλήνων δὲν ὑπερβαίνει τὰς 250 000 ψυχῶν.

Ἐν τῇ Δυτικῇ Ἀσίᾳ, τὰ Πατριαρχεῖα Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων διατελοῦν, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τὴν τῆς Ἀγγλίας. Ἄδηλον ποῖον θὰ ἦναι ἐν τῷ μέλλοντι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς δικαιοδοσίας τῶν δύο τούτων Χριστιανικῶν, ἀλλὰ μὴ Ὀρθοδόξων, κρατῶν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν δύο Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων.

Ἡ Βουλγαρικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἀριθμοῦσα περίπου 4,500,000 μελῶν, σχεδὸν ἁπάντων Βουλγάρων, ὑπέστη συγκέντρωσίν τινα διὰ τῆς εἰς Βουλγαρικὸν ἔδαφος μεταναστεύσεως πολλῶν ὀπαδῶν αὐτῆς ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, Σερβίαν καὶ Ρουμανίαν προσαρτηθεισῶν ἐπαρχιῶν Μακεδονίας, Δοβρουτσᾶς καὶ Δ. Θρᾴκης.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ μεγάλου Πολέμου, πολλοὶ ἐκ τῶν ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ βιούντων Οὐνιτῶν, ὡς καὶ πολλοὶ Ρωμαιοκαθολικοὶ Τσέχοι, ἐγκατέλιπον τὸν Παπισμὸν καὶ προσεχώρησαν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἀποτελέσαντες τὴν ***«Αὐτόνομον Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ»***, ἀριθμοῦσαν 200,000 μέλη· ἡ δὲ προσχώρησις αὕτη τῶν Τσέχων καὶ Ρουθηνῶν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν συνεχίζεται ἀκόμη.

Τέλος, ὁ Ὀρθόδοξος πληθυσμὸς τῆς Ἀλβανίας (Ἀλβανοὶ σχεδὸν ὅλοι) ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσναντινουπόλεως κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ ἀνεκηρύχθη εἰς ***«Ἀνεξάρτητον Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἀλβανίας»***, παρὰ τὴν θέλησιν καὶ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Πατριαρχείου. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἀριθμεῖ σχεδὸν 200.000 ψυχῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου καὶ τὰς Ὀρθοδόξους Ἱεραποστολικὰς Ἐκκλησίας τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ Ἰαπωνίας οὐδεμία ἐσημειώθη μεταβολή.

Καθηγητὴς ***Στέφαν Τσάγκωφ.***

ΚΛΕΩΝ

Διήγημα ἐκ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας τοῦ 3ου αἰῶνος μ. Χρ.

Κεφ. Ζ'.

Καθὼς αἱ θύελλαι ἀναστατώνουσαι τὸν ἀέρα, καθαρίζουν τὴν ἀτμόσφαιραν, οὕτω καὶ ὁ διωγμὸς διεσκέδασε τὰς διαιρέσεις καὶ ἐξηφάνισε τὸ πνεῦμα τῆς διχονοίας καὶ τῶν αἱρέσεων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ὅσοι ἦσαν κατ' ἐπιφάνειαν μόνον μέλη ταύτης εἶχον ἤδη ἀποσυρθῆ, ὅπως οἱ δειλοὶ ἐκ τῶν κινδύνων. Τῶν εἰλικρινῶν ὅμως ὀπαδῶν τοῦ Κυρίου ἐδιπλασιάσθη τότε ὁ ζῆλος καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη, πάντες δὲ διετέλουν εἰς στενωτέραν πρὸς τὸν Χριστὸν ἐπικοινωνίαν. καὶ ὑπὸ τὴν ἀμεσωτέραν ἐπίδρασιν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. Αἱ προσδοκίαι ὅλων ἐστρέφοντο ἀποκλειστικῶς πρὸς τὸν Θεόν, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ βοήθεια. Πᾶσα ματαία ἐλπὶς εἶχεν ἐκλείψει· ἡ ἑνότης τῶν Χριστιανῶν ἐκείνων ἦτο τελεία, ὡς βεβαιοῦν οἱ λόγοι τοῦ ποιμενάρχου αὐτῶν Διονυσίου:

«Πάντας χαίρομεν ἐπὶ τῇ ἀδελφικῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ συμπνοίᾳ, ἥτις βασιλεύει μεταξὺ ἡμῶν καὶ δοξάζομεν τὸν Κύριον ἐπὶ τούτῳ».

Ἀλλ' ἰδού, μετὰ τὸν διωγμὸν καὶ νέα δοκιμασία. Ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἀπὸ πολλοῦ κατατρυχομένη ὑπὸ πείνης καὶ ἐμφυλίων πολέμων, ἤδη δέχεται καὶ τὸ φοβερὸν πλῆγμα τῆς «μάστιγος τοῦ Θεοῦ»—τῆς πανώλους. Αὕτη μὲ ἀπαισίαν συνοδείαν ταραχῶν, βιαιοπραγιῶν καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτων ἀδημονίας, εἶχεν ἐρημώσει τὴν πόλιν. Τὸ τρομερὸν μόλυσμα τῆς πανώλους εἰσεχώρει παντοῦ. Ἐπεπόλαζεν εἰς τὸν ἀέρα, εἰς τὰς τροφάς, καὶ ἕως εἰς τὰ ἐνδύματα. Οἱ ἄνθρωποι ἐφοβοῦντο νὰ ἀναπνεύσουν, νὰ φάγουν καὶ νὰ πλησιάσουν ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Ἡ παγερὰ χεὶρ τοῦ θανάτου ἐξηπλοῦτο εἰς πᾶσαν οἰκογένειαν, καὶ ἡ πολυπληθὴς Ἀλεξάνδρεια, μὲ ὅλον της τὸν πλοῦτον, τὴν χλιδήν, τὴν λεπτὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν φρενίτιδα τῆς ἀκολασίας, ἐφαίνετο ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐν απογνώσει οἱ κάτοικοί της συνωστίζοντο εἰς τοὺς ναοὺς τῶν ψευδῶν θεῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον παύσει νὰ πιστεύουν, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἐζήτουν νὰ ἐξιλεώσουν διὰ θυσιῶν καὶ ματαίων ἱκεσιῶν. Παραπαίων ἐν τῇ συγχύσει, ἥτις τὸν εἶχε κυριεύσει, ὁ λαὸς εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ νὰ καταγγείλῃ τοὺς Χριστιανοὺς ὡς αἰτίους τῆς πανολεθρίας.

Ἂν φεῦ! καὶ παρέχῃ ἡ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τὸ θλιβερὸν θέαμα ἐκ πολλῶν ἀτελειῶν καὶ παρεκτροπῶν ἐκ τῆς πίστεως, ἀλλ' ὅμως, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἀναλάμπει ὡς δᾷς φέγγουσα ἐν σκοτεινῷ τόπῳ, ἀκτινοβολοῦσα παρηγορίαν καὶ ἴασιν. Πόσον εἶναι παρήγορος καὶ ἱκανοποιητικὴ ἡ σκέψις ὅτι κατὰ τὰς ζοφερωτέρας ἡμέρας τῆς δοκιμασίας ἡ δᾷς αὕτη ἀνέλαμψε σταθερά, μαρτυροῦσα ὅτι ὁ Ἀρχηγὸς τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, παραμένει καὶ θέλει παραμείνῃ μέχρι τέλους μετὰ τῶν ὀπαδῶν του, αὐτὸς νικήσας τὸν κόσμον καὶ τὰ φόβητρα αὐτοῦ.

Ὁ κίνδυνος, ὅστις ἐβύθιζε τοὺς ἐθνικοὺς εἰς ἀπελπισίαν, ἀνεδείκνυε τὴν δύναμιν τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν οἵτινες ἔμενον σταθεροί, ἐν πλήρει γαλήνῃ ἀσκοῦντες ἐμπράκτως τὴν ἀγάπην, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐνεπνέοντο.

Ὁ Εὐσέβιος μνημονεύει πῶς οἱ εἰδωλολάτραι, ἔξαλλοι ἐκ φόβου, ἀπέκρουον πάντας ὅσοι ἐδείκνυον τὰ πρῶτα σημεῖα τῆς νόσου, πῶς ἀπέφευγον τοὺς φίλους των καὶ ἐγκατέλειπον τοὺς φιλτάτους των ἡμιθανεῖς εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἔσπευδον νὰ ρίψουν τὰ πτώματά των εἰς τὸ χωνευτήριον, χωρὶς ταφὴν—ὅπως ἀποφύγουν, ἀκόμη καὶ μετὰ θάνατον, πᾶσαν μετ' αὐτῶν ἐπαφήν. «Τινὲς τῶν ἀδελφῶν μας», λέγει, «ὑπὸ οἴκτου καὶ τρυφερᾶς ἀγάπης ἐμπνεόμενοι, καὶ ἑαυτοὺς τελείως λησμονοῦντες, συνεννοοῦντο ἀναμεταξύ των, ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἀδιάλει-

πτος ἡ νοσηλεία τῶν ἀσθενῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἀνάγκας ἐξυπηρέτουν ἀφόβως καὶ ἐθεράπευον αὐτοὺς διὰ τοῦ Χριστοῦ, πρόθυμοι νὰ θυσιάσωσι τὴν ἰδίαν των ζωὴν ὑπὲρ τῆς ζωῆς ἐκείνων».

Ἦσαν λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκτεθειμένοι, ὄχι μόνον εἰς τὸν γενικὸν ἐκ τῆς πανδήμου λοιμώξεως κίνδυνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐξ ἐπαφῆς μετὰ τῶν πανωλοβλήτων οὓς ἐνοσήλευον βεβαιότερον κίνδυνον, καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ὑπέκυψαν εἰς τὸ μοιραῖον τέλος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ των ταύτῃ.

Ὁ οἶκος τοῦ Γαΐου Σερτωρίου διέφυγεν ἐπὶ πολὺ τὴν μόλυνσιν, ἀλλὰ τέλος ὑπέκυψε καὶ αὐτός. Πρῶτος προσεβλήθη καὶ ἀπέθανεν εἷς ἐκ τῶν δούλων, μετὰ τοῦτον δὲ ἔπεσε ἡ γραία τροφὸς τῆς Μαΐας Ἰουλία. Ἡ Μαΐα τὴν περιέβαλε μὲ τὰς τρυφεροτάτας περιποιήσεις, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον διέτρεχε. Τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἀφοσιώσε ὡς της ἔλαβεν ὅταν ἡ γραία, πρὸ τοῦ θανάτου της, ὡμολόγησε τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καταφυγοῦσα εἰς τὸ ἔλεος Αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν. Ὅταν δὲ τῆς ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ Μαΐα, εἶχε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ γηραιὰ δούλη ἦτο ἤδη ἀπελευθέρα ἐν Χριστῷ καὶ κληρονόμος αἰωνίου ζωῆς. Χαρὰ δὲ ἀνέκφραστος ἐπλήρωσε τὴν ψυχήν της ἐν μέσῳ τῆς λύπης.

Ἡ ἐπιδημία ἐν τούτοις δὲν ἐκόπαζεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξηπλοῦτο. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐφάνησαν τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς νόσου καὶ εἰς τὸν Γάϊον Σερτώριον. Περίτρομος διὰ τὸν κίνδυνον τῆς θυγατρός του, τὴν ἐξώρκισε νὰ τὸν ἀφήσῃ καὶ νὰ ἀπομακρυνθῇ. Ἀλλ' εἰς τοιαύτην αἰσχρὰν ἐγκατάλειψιν ἡ ψυχὴ τῆς Μαΐας δὲν ἔστεργε. Οἱ ὑπηρέται βλέποντες ὅτι ἡ νόσος δὲν ἐσεβάσθη τὸν κύριόν των, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἔμεινε δὲ ἡ Μαΐα μόνη ἐν τῇ οἰκίᾳ παρὰ τὴν κλίνην τοῦ πατρός της, ὅλως ἀφωσιωμένη εἰς τὴν περίθαλψιν αὐτοῦ.

Ἡ νόσος ἐπροχώρει πρὸς τὸ μοιραῖον τέλος, χωρὶς νὰ δυνηθῇ ἡ Μαΐα διὰ τῶν τρυφερωτάτων της περιποιήσεων νὰ τὴν ἀναχαιτίσῃ. Μίαν ἑσπέραν ὅτε ἡ ἐξάντλησις τοῦ πατρός της ἐφαίνετο μεγάλη, ἡ Μαΐα τὸν ἤκουσε νὰ ψελλίζῃ λέξεις τινὰς καὶ ἔσκυψεν ἐπάνω του διὰ νὰ ἐννοήσῃ. Ἐζήτει κάποιαν μεμβράνην ἀπὸ τὴν πλησίον τῆς κλίνης του βιβλιοθήκην. Ἔσπευσε ἡ κόρη νὰ τὴν φέρῃ, καὶ πρὸς ἀνέκφραστόν της χαρὰν εἶδεν ὅτι ἦτο τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐξαφανισθῇ πρὸ τόσων μηνῶν ἐκ τοῦ δωματίου της. «Διάβασε»—ἐψιθύρισεν ὁ πατήρ της. Ἡ Μαΐα ἐξετύλιξε τὴν μεμβράνην. Πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὴν ἀνάγνωσιν, ἤκουσε τὸν ἄρρωστον νὰ ἐρωτᾷ: «Πιστεύεις ὅτι ὑπάρχει συγχώρησις δι' ἐμέ;».

—«Πατέρα μου!» εἶπε μὲ σταθερὰν φωνήν, ἥτις ἐνέπνεε πεποίθησιν— «ἐνθυμεῖσαι τότε, ὅπου μὲ ἐνόμισες ἀχάριστον καὶ ἐπαναστάτιδα, ἡ καρδιά σου δὲν σοῦ ἐπέτρεψε νὰ μὲ ἀπαρνηθῇς—νὰ μὲ διώξῃς ἀπὸ τὴν στέγην σου;.... Πόσον μᾶλλον θὰ συγχωρήσῃ ὁ εὔσπλαχνος Θεός, τὸν ὁποῖον ὁ Κύριός μας μᾶς ἐδίδαξε νὰ λέγωμεν Πατέρα μας!».

—«Καὶ ποῦ τὸ λέγει;... Διάβασέ το νὰ βεβαιωθῶ».—Τότε ἡ Μαΐα ἀνέγνωσε τὴν παραβολὴν τοῦ Ἀσώτου Υἱοῦ, καὶ ὁ ἑτοιμοθάνατος ἤκουε, μὲ προσηλωμένον βλέμμα, τοὺς παρηγόρους λόγους τοῦ Εὐαγγελίου.

«Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ εὐσπλαχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν· εἶπε δὲ ὁ υἱός, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου» ....

Ἡ ἀνάγνωσις ἐτελείωνεν ὅταν ἠκούσθησαν βήματα εἰς τοὺς ἠχηροὺς διαδρόμους τῆς ἐρήμου οἰκίας. Ἡ Μαΐα τὰ ἤκουσε, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ προσοχήν, ἐκ φόβου μήπως διαταράξῃ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ ἀγαπητοῦ της πατρός· ἀλλ᾽ ἡ ἀνησυχία της ἦτο μεγάλη, διότι ἐνδέχετο νὰ ἦσαν κακοποιὰ στοιχεῖα, ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα περιήρχοντο τὰς συνοικίας, διαρπάζοντας τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων.

Μία θύρα ἠνοίχθη. Ὁ πατήρ της προέφερε μίαν λέξιν: — «Κλέων!».

Ταραγμένη ἐσηκώθη ἡ Μαΐα. Ὁ Κλέων ἔστεκε πλησίον τῆς κλίνης τοῦ πατρός της. Τοῦ ἔτεινε τὴν χεῖρα, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔλαβε εἰς τὰς δύο του χεῖρας, καὶ ἔσκυψε πρὸς τὸν θετόν του πατέρα.

Ὁ ἑτοιμοθάνατος μετὰ δυσκολίας πλέον ἤρθρωνε τὰς λέξεις του.

—«Μαΐα, φοβεῖσαι νὰ συμμερισθῇς τὴν τύχην του;» ἠρώτησε.

Εἰς ἀπάντησιν ἡ Μαΐα ἔτεινε καὶ τὴν ἄλλην χεῖρα εἰς τὸν Κλέωνα.

Ὁ Γάϊος Σερτώριος ἐξηκολούθησε:

—«Κλέων, ἥμαρτον βαρέως, ἀλλ᾽ ἐλπίζω εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Συγχώρησόν με. Σοῦ ἀφίνω τὴν Μαΐαν».

Μετὰ τοῦτο ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνῷ γονυκλινεῖς παρὰ τὸ πλευρόν του ἡ Μαΐα καὶ ὁ Κλέων, κρατοῦντες τὰς χεῖρας του εἰς τὰς ἰδικάς των, τὸν περιέβαλλον διὰ τῆς ὑστάτης τρυφερότητος καὶ παρηγορίας, εἶπε: «Πάτερ μου!» καὶ ἐξέπνευσε.

* * *

Ὁ Κλέων ὡδήγησε τὴν Μαΐαν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἀδελφῆς του. Καὶ ἐκεῖ ὁ θάνατος εἶχε εὕρει θύματα—τὸν πατέρα καὶ τὸ νεώτατον τῶν τέκνων του. Ὁ εὐσεβὴς πρεσβύτερος Ἰσίδωρος, καλῶς ἀγωνισθεὶς τὸν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἀγῶνα, εἶχεν ἀποθάνει ὡς καλὸς στρατιώτης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του πρὸς τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ. Ἔπεσε θῦμα τοῦ καθήκοντος, προσβληθεὶς ὑπὸ τῆς πανώλους ἐν τῇ νοσηλείᾳ τῶν ἀρρώστων. Ἡ δὲ μικρὰ Ἀλκμήνη εἶχε μεταφερθῆ πρωΐμως εἰς τὴν οὐράνιον πατρίδα.

Βαθμηδὸν ἐκόπασε καὶ τέλος ἐξέλιπεν ἡ θεομηνία, ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας ἠδυνήθη νὰ συναθροισθῇ καὶ πάλιν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ προαπελθόντος ἀδελφοῦ αὐτῆς πρεσβυτέρου Ἰσιδώρου. Εἰς τὴν ὁμήγυριν ἦσαν πολλαὶ καρδίαι συντετριμμέναι ὑπὸ τῆς λύπης—χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ ἄλλων ἀπομεμονωμένων ὑπάρξεων. Ἀλλ᾽ ἐν μέσῳ τῶν δακρύων καὶ τῶν θλιβερῶν ἀναμνήσεων ἠκούσθη σταθερὰ καὶ θερμὴ ἡ φωνὴ τοῦ αἴνου καὶ τῆς εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις εἶχε στηρίξει μέχρι τοῦ θανάτου ἐκείνους, τοὺς ὁποίους εἶχε καλέσει ἐκ τῆς γῆς, εἰς δὲ τοὺς ἐπιζῶντας εἶχεν ἐμπνεύσει τὸ θάρρος, ὅπως Τὸν ὑπηρετήσωσι πιστῶς, ὁμολογοῦντες τὸ ὄνομα Αὐτοῦ καὶ δοξάζοντες Αὐτὸν διὰ τῆς Χριστιανικῆς των ζωῆς ἐνώπιον τοῦ κόσμου τῆς εἰδωλολατρείας.

Τὸ ἐκκλησίασμα ἔψαλε τὸν ἑκατοστὸν ἕβδομον ψαλμόν: «*Δοξολογεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ὅτι τὸ ἔλεος αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα*».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Κλέων καὶ ἡ Μαΐα ἔλαβον τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῷ γάμῳ αὐτῶν.

Ἡ νεαρὰ Ρωμαία, περιβεβλημένη λευκὸν πέπλον, ὡδηγήθη εἰς τὴν αἴθουσαν ὑπὸ τῶν διακονισσῶν. Οἱ μελλόνυμφοι ἔδωκαν τὰς ἱερὰς ὑποσχέσεις ἀμοιβαίας πιστότητος, λαβόντες τήν εὐλογίαν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων, μεθ' ὃ τὸ ἐκκλησίασμα ἀνέπεμψεν ἀπὸ κοινοῦ ἐπίκλησιν τῆς θείας εὐνοίας ἐπὶ τῶν νεονύμφων.

Ἀφοῦ κατέθεσαν οἱ νεόνυμφοι ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης προσφορὰν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας, μετέλαβον μεθ' ὅλων τῶν παρισταμένων τῶν συμβόλων τῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἑνούμενοι οὕτω πνευματικῶς ἀλλὰ πραγματικῶς ἐν Αὐτῷ.

Ἡ ζωὴ αὐτῶν ἔκτοτε θὰ ἠκολούθει τὸν αὐτὸν εὐλογημένον ρουν. Ἡ τράπεζα αὐτῶν θὰ ἦτο τράπεζα τοῦ Κυρίου, ὁ οἶκος αὐτῶν ναός. Οὕτω δὲ θὰ διήνυον ὁμοῦ τὸν δρόμον τῆς ἐπιγείου παρεπιδημίας.

Ὁ Τερτυλλιανὸς εἰς τὰ συγγράμματά του μᾶς περιγράφει τὸ ἰδανικὸν τοῦ γάμου, ὅπως τὸν ἠννόουν οἱ Χριστιανοὶ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων.

—«Ὁποία εἶναι ἡ ἕνωσις μεταξὺ δύο συζύγων πιστῶν, ἐχόντων τὴν αὐτὴν ἐλπίδα, τὸν αὐτὸν πόθον, τὸν αὐτὸν κανόνα ζωῆς καὶ ὑπηρεσίας ὑπὲρ τοῦ Κυρίου αὐτῶν! Ἀδελφοὶ διὰ τῆς πίστεως, ἡνωμένοι ψυχῇ τε καὶ καρδίᾳ, ἀμοιβαίως προτρέποντες, διδάσκοντες καὶ ὑποστηρίζοντες ἀλλήλους, παρακαθήμενοι ὁμοῦ εἰς τὴν Τράπεζαν τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ, τὰ πάντα ἔχουν κοινά, τὰς θλίψεις, τοὺς διωγμούς, τὰς χαρὰς τοῦ βίου. Οὐδὲν ἀποκρύπτοντες ἀπ' ἀλλήλων, ἐπισκέπτονται τοὺς ἀσθενεῖς καὶ συντρέχουσι τοὺς ἀνάγκην ἔχοντας. Ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν ἀντηχοῦσιν ὕμνοι καὶ ψαλμοί. Ὁ Χριστὸς ἀρέσκεται νὰ ἐποπτεύῃ τὴν ζωήν των, Αὐτὸς τοῖς χορηγεῖ τὴν εἰρήνην Αὐτοῦ. Ὅπου δύο ψυχαὶ ἀγαπῶσι τὸν Χριστόν, ἐκεῖ εὑρίσκεται Αὐτός, ὅπου δὲ εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Πονηρὸς δὲν εἰσχωρεῖ».

Τοιαύτη θὰ διέρρεεν ἡ ζωὴ διὰ τὸν Κλέωνα καὶ τὴν Μαΐαν—ἱερά, εὐλογητή, ἐπιδρῶσα εὐεργετικῶς πέριξ.

Αἱ δύο οἰκογένειαι, ἡ τοῦ Κλέωνος, καὶ ἡ τῆς χήρας ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἀλκμήνης, ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ νὰ ζήσωσι μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, τὰς ὁποίας ὁ Ἀπόστολος Θωμᾶς εἶχε συστήσει εἰς τὰς Ἰνδίας, καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Κλέων εἶχεν ἤδη ἐργασθῆ.

Ἐπεσκέφθησαν διὰ τελευταίαν φορὰν τοὺς τάφους τῶν *ἀπόντων* φιλτάτων των. Δὲν ἔφερον πένθιμον περιβολὴν ὅπως ἡμεῖς συνειθίζωμεν σήμερον. Οἱ Χριστιανοὶ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἐνόμιζον ὅτι δια τῶν τοιούτων πενθίμων συμβόλων θὰ ἐφαίνοντο γογγύζοντες κατὰ τοῦ θελήματος Ἐκείνου, ὅστις κρατεῖ εἰς τὰς χεῖράς του τὰς ἐκβάσεις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Ἐκεῖ ἐν τῇ ἠρεμίᾳ τοῦ ἱεροῦ τόπου τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἀγαπητῶν των ἀπήλαυσαν παρηγορίαν ἱερὰν καὶ γαλήνιον, καὶ ἠδυνήθησαν νὰ ἐκφράσωσι τὰ

αἰσθήματά των διὰ της προσευχῆς. Ὁ Κλέων ἐπικαλούμενος τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ εὐχαριστήσας Αὐτὸν διὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς ἔλεος Αὐτοῦ, ἐξύμνησε τὸ μεγαλεῖον τῆς Θείας βουλῆς,, ἥτις ἐν μέσῳ τῆς πολυταράχου καὶ βραχείας ἐπιγείου ζωῆς παρέχει εἰς τοὺς πιστούς τὴν βεβαιότητα τῆς αἰωνίου εὐδαιμονίας, τοῦ ὑπερτάτου προνομίου νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὸν Χριστὸν ἐνταῦθα καὶ δι' ὅλης τῆς αἰωνιότητος. Καὶ περατώνων τὴν δέησιν, ἀνεφώνησε:

—«Ποῦ σου, Θάνατε, τὸ κέντρον; Ποῦ σου, Ἅδη, τὸ νῖκος; Τῷ δὲ Θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ!».

ΤΕΛΟΣ

Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

(ἱστορία ἀληθής)

Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ἀγρίων ράχεων τῆς μεγάλης ὀροσειρᾶς τῶν Ἱμαλαΐων, ἥτις ὡς ἀπόκρημνον τεῖχος φρουρεῖ τὰ βορειοδυτικὰ σύνορα τῆς Ἰνδοστάνης, τὸ λεγόμενον «Μαῦρον Βουνὸν» φημίζεται ὡς τὸ ἀγριώτερον καὶ ὡς ἐκ τῶν φυσικῶν του χαρακτήρων καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀγρίου καὶ φιλοπολέμου χαρακτῆρος τῶν κατοίκων του, οἵτινες εἶναι φανατικοὶ Μουσουλμᾶνοι, ἀπολαύουσι δὲ αὐτονομίας ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν ἐπικυριαρχίαν.

Ἔτυχέ ποτε εἷς νέος τῆς φυλῆς ταύτης νὰ κατέλθῃ δι' ὑποθέσεις του εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰνδικῆς πεδιάδος, ἐνῷ δὲ διέτριβεν ἐκεῖ, περιῆλθεν εἰς χεῖράς του τυχαίως τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον εἰς μικρὸν τεῦχος, ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐκδίδει εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τῆς ὑφηλίου ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρία τοῦ Λονδίνου. Τὸ ἀνέγνωσε κατ' ἀρχὰς ἐκ περιεργείας καὶ ἔπειτα μὲ αὔξον ἐνδιαφέρον, καὶ ἐζήτησε νὰ εὕρῃ καὶ ἄλλα βιβλία περιέχοντα περισσότερα περὶ τοῦ Προφήτου τῆς Ναζαρὲτ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Κατώρθωσε δὲ νὰ ἀποκτήσῃ μίαν ὁλόκληρον Κ. Διαθήκην καὶ πεισθεὶς περὶ τῆς ἀληθείας, ἐπίστευσεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο πολὺ περισσότερον προφήτου, —Σωτὴρ καὶ Θεός.

Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του πλήρης ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν νέαν του πίστιν, ὁ πατήρ του, γέρων 70-ούτης ἀλλ' ἀκόμη ἀκμαῖος καὶ πολεμικός, ἠθέλησε νὰ τὸν φονεύσῃ, ὡς ἀποστάτην ἀπὸ τῆς πίστεως τοῦ Ἰσλάμ, ὡς ἀρνησίθρησκον. Ἡ μήτηρ του ἔκλαυσε καὶ ἱκέτευσε τὸν σύζυγόν της νὰ κάμῃ ἀπομονήν. Καὶ ὁ γέρων εἶπε: «Τοῦ δίδω τρεῖς μῆνας προθεσμίαν νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ ἀφήσῃ αὐτὰ ποῦ λέγει. Ἄλλως θὰ τὸν τουφεκίσω 'σὰν σκυλί!».

Μετ' ὀλίγον ὁ νέος ἠσθένησε βαρέως καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔκειτο μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου. Τοῦτο βλέπων ὁ πατήρ, ἔλεγε: «Βλέπετε; ὁ Θεὸς τὸν τιμωρεῖ· περιττὸν νὰ τὸν σκοτώσω ἐγώ!». Ἀλλ' ὁ νέος βαθμηδὸν ἔγεινε καλά, καὶ ὁ πατήρ του θυμωμένος ἔλεγε: «Βλέπω ὅτι θἀναγκασθῶ ἐπὶ τέλους ἐγὼ νὰ τὸν σκοτώσω!»

Κάποιος ἐξάδελφος τοῦ νέου ἦλθε τότε καὶ τοῦ εἶπεν:

—«Ἐγὼ δὲν πιστεύω εἰς τὸν Χριστόν σου, ἀλλὰ δὲν ἐμπορῶ νὰ σὲ ἰδῶ νὰ χάσῃς τὴν ζωήν σου. Θὰ σὲ βοηθήσω νὰ φύγῃς—νὰ πᾷς κάτω εἰς τὴν πεδιάδα—ὥστε νὰ γλυτώσῃς τὸν θάνατον ἐκ χειρὸς τοῦ πατρός σου». Καὶ τὸν ἐφυγάδευσε μέχρι τῆς πόλεως Ἀμριτσὰρ εἰς τὴν πεδινὴν ἐπαρχίαν Πουντζὰβ τῆς Ἀγγλικῆς Ἰνδοστάνης. Ἐκεῖ ὁ νέος ἐγνωρίσθη ταχέως μὲ ἄλλους Χριστιανούς, μετά τινα δὲ καιρὸν κατώρθωσε νὰ εὕρῃ ἐργασίαν ὡς ὑπάλληλος εἰς τὸ ἐκεῖ νοσοκομεῖον.

Μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἀγορὰν αἰφνιδίως συνήντησε τὸν πατέρα του· καὶ μὴ γνωρίζων ὅτι οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν πειράξῃ ἐκεῖ ἐπὶ Ἀγγλικοῦ ἐδάφους, ἐστράφη ἔντρομος καὶ ἔφυγεν ἀπ᾿ ἔμπροσθεν τοῦ γέροντος, κατώρθωσε δὲ νὰ φθάσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Ὁ Ἄγγλος διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου, ὅταν ἔμαθε τὸ ἐπεισόδιον, ἔστειλε τὸν ἀγγελιαφόρον του νὰ εὕρῃ τὸν γέροντα καὶ νὰ τὸν προσκαλέσῃ εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ὁ γέρων ἦλθε καὶ ὁ διευθυντὴς τὸν ἐφιλοξένησεν εἰς τὴν οἰκίαν του ἀρκετὰς ἡμέρας, συζητῶν μαζύ του περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκίνουν τὴν περιέργειαν τοῦ γέροντος ὀρεινοῦ εἰς τὴν μεγάλην πόλιν Ἀμριτσάρ. Ἐπὶ τέλους μίαν ἡμέραν ὁ γέρων εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ φύγῃ πλέον καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μακρυνὴν πατρίδα του τὸ Μαῦρον Βουνόν.

—«Καὶ ὁ υἱός σου;» ἠρώτησεν ὁ διευθυντής.

—«Δὲν εἶναι πλέον υἱός μου», ἀπεκρίθη ὁ γέρων· «ἦλθα ἐδῶ μὲ ὀργήν, ἀποφασισμένος νὰ τὸν σκοτώσω. Ἀλλὰ τώρα δὲν θέλω πλέον νὰ πράξω τοῦτο, διότι βλέπω ὅτι σεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἴσθε ὅπως σᾶς ἐνόμιζα. Κρατήσατέ τον λοιπὸν καὶ κάμετέ τον ὅ,τι θέλετε».

—«Θὰ μοῦ ὑποσχεθῇς κάτι, ἀφοῦ τώρα ἐγνωρίσθημεν;» εἶπεν ὁ διευθυντής· «πάρε αὐτὸ τὸ βιβλίον μαζύ σου καὶ διάβασέ το μὲ τὴν ἡσυχίαν σου, ὅταν φθάσῃς εἰς τὴν πατρίδα σου. Θὰ περάσῃς πολλὲς εὐχάριστες ὧρες». Καὶ τοῦ ἐνεχείρισε μίαν Κ. Διαθήκην.

—«Διατὶ ὄχι; Ἀφοῦ μοῦ λέγεις ὅτι εἶναι εὐχάριστον βιβλίον, μὲ τὰ ὀλίγα γράμματα ποῦ κατέχω, θὰ τὸ διαβάσω». Καὶ ἀνεχώρησε.

Παρῆλθον ἀρκετοὶ μῆνες καὶ μίαν ἡμέραν ἐνεφανίσθη ἐκ νέου ὁ γέρων πολεμιστὴς εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ διευθυντοῦ, τῷ εἶπεν:

—«Ἐδιάβασα τὸ βιβλίον, ποῦ μοῦ ἔδωκες, καὶ εἶναι πράγματι πολὺ ὡραῖον. Καὶ ἐπειδὴ λέγεται ***Νέα Διαθήκη***, ἦλθα νὰ ἰδῶ μήπως ὑπάρχῃ καὶ ***Παλαιὰ Διαθήκη***, διὰ νὰ τὴν πάρω καὶ τὴν διαβάσω καὶ αὐτήν, ἂν ἦναι ᾿σὰν τὴν Νέαν».

Ἠγόρασε λοιπὸν μίαν ὁλόκληρον Ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἔφυγε πάλιν διὰ τὸ χωριό του. Παρῆλθον πάλιν μῆνες καὶ ὅταν ἐπανῆλθεν, εἶπε:

—«Καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι ὡραῖον βιβλίον. Ἐκεῖ εὗρῆκα νὰ λέγῃ διὰ τὸν Ἀβραάμ, τὸν Μωϋσῆ, τὸν Δαβίδ, τὸν Δανιὴλ καὶ ἄλλους, ποῦ τοὺς πιστεύομεν καὶ ἡμεῖς οἱ Μουσουλμᾶνοι ὡς προφήτας. Ὅλοι αὐτοὶ προλέγουν ὅτι θὰ ἔλθῃ ἕνας Μεσσίας, ὁ ὁποῖος θὰ γίνῃ Κύριος τῶν ἀνθρώπων. Καὶ εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην εἶδα νὰ λέγῃ ὁ Ἰησοῦς ὅτι αὐτὰ ποῦ λέγουν οἱ προφῆται ἀναφέρονται εἰς Αὐτόν. Εἶναι αὐτὸ ἀληθές;».

Ὁ διευθυντὴς τότε, ὅστις ἦτο εὐσεβὴςΧριστιανός, ἐκράτησε πάλιν τὸν γέροντα ἡμέρας τινας πλησίον του, ἐξηγῶν ὅλας τὰς ἀπορίας του καὶ ὁδηγῶν αὐτὸν εἰς τὴν κατανόησιν τῶν Ἱερῶν Γραφῶν. Ἕως οὗ τέλος ὁ γέρων ἀνέκραξε: «Πιστεύω τώρα ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Μεσσίας, ὁ ὁποῖος ἦλθε διὰ νὰ σώσῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ διδασκαλία Του εἶναι τόσον ἀληθής, ἡ ζωή του εἶναι τόσον ὡραία καὶ θεία, ὥστε ἔλυωσεν ὅλα τὰ σκληρὰ καὶ ἄγρια αἰσθήματα τῆς καρδίας μου. Καὶ θέλω νὰ γίνω καὶ ἐγὼ Χριστιανός!»

Καὶ ἀφοῦ ἐκάλεσε καὶ κατεφίλησε τὸν υἱόν του, ἐβαπτίσθη καὶ αὐτὸς εἰς Χριστὸν καὶ ἐπέστρεψε χαίρων εἰς τὸ βουνόν του, διὰ νὰ γίνῃ ἀπόστολος καὶ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, κηρύττων οὐχὶ πλέον τὴν βίαν καὶ τὴν αἱματοχυσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐγγηράσει, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην πρὸς πάντας ἀνθρώπους. Πόσον ἀκαταμάχητος καὶ ὑπερθαύμαστος ἡ ἐπιρροὴ τοῦ μακαρίου Εὐαγγελίου!

---

† *ΜΑΡΚΟΣ Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ*

Ἀπέθανε καὶ ἐκηδεύθη ἐν τῇ γενετείρᾳ Νάξῳ παλαιὸς φίλος καὶ συνδρομητὴς τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς», ὁ ἰατρὸς Μάρκος Λ. Βαλληνδρᾶς, εἰς ἡλικίαν 77 ἐτῶν. Ὁ μακαρίτης, γεννηθεὶς ἐν Νάξῳ τῷ 1862, ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἀθήναις, μεθ' ὃ διῆλθε δύο ἔτη σπουδάζων εἰς Παρισίους πρὸς τελειοποίησιν ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἐπιστήμην του, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Νάξον τῷ 1888 ἤρχισεν ἐκεῖ τὸ πρακτικόν του στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον διεκρίθη καὶ ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς οἰκογενειάρχης καὶ ὡς διακεκριμένον μέλος τῆς κοινωνίας.

Τῷ 1910 οἱ συμπολῖταί του, ἐκτιμῶντες τὸν ἄνδρα, τὸν ἐξέλεξαν πληρεξούσιον Νάξου εἰς τὴν τότε ἐκλεγεῖσαν Α'. Ἀναθεωρητικὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ δὲν εἶχε διὰ τὸν Μάρκον Βαλληνδρᾶν πολλὰ θέλγητρα καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐντολῆς του ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωήν, συνεχίσας ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν τὴν ἀθόρυβον κοινωφελῆ δρᾶσίν του εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἕως οὗ αἰφνίδιος θάνατος ἐκ συγκοπῆς τὸν ἐκάλεσεν ἐκ τοῦ παρόντος κόσμου εἰς τὴν ἄλλην ἐκείνην ζωήν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἐπὶ τόσα ἔτη ὀπαδός.

Συλλυπούμεθα τὴν ἀπορφανωθεῖσαν οἰκογένειαν τοῦ μεταστάντος ἀδελφοῦ, τὴν ὁποίαν βεβαίως παρηγορεῖ ἡ ἀνάμνησις τῆς φωτεινῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ ἡ ἐλπὶς τῆς χαροποιᾶς ἐπανευρέσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἄλλην ἐκείνην ζωήν, ὅπου δὲν θὰ ὑπάρχῃ θάνατος καὶ χωρισμός.

— Ἡ ἀγάπη καὶ ὁ πόνος εἶναι οἱ δύο ὅροι τῆς ἀληθῶς γονίμου ζωῆς.

— Θέλεις νὰ ζῇς; Κάμε ἔργον, τὸ ὁποῖον νὰ διαμείνῃ.

— Μὴ ἀρκεῖσαι εἰς τὸ νὰ λέγῃς εἰς τὸν Θεόν: ***Γενηθήτω τὸ θέλημά Σου.*** Πράττε το!

— Τὴν εὐτυχίαν δὲν τὴν εὑρίσκομεν, ὅταν τὴν ζητῶμεν διὰ τὸν ἑαυτόν μας, ἀλλ' ὅταν τὴν δίδωμεν εἰς τοὺς ἄλλους.

ΠΟΙΚΙΛΑ

— ***Τὸ κλείσιμον τῶν ξένων σχολείων.*** Εὑρίσκομεν ἐντελῶς δικαιολογημένον τὸ μέτρον τῆς Κυβερνήσεως, δι' οὗ ἀπαγορεύεται τοῦ λοιποῦ εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦντα ξένα σχολεῖα νὰ δέχωνται Ἑλληνόπαιδας εἰς τὰς τάξεις τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Ἕκαστον κράτος ἔχει τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ τὸ καθῆκον, νὰ ἐπιβλέψῃ καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ, ὅπως τὰ τέκνα τοῦ Ἔθνους λαμβάνουν κατὰ τὰ πρῶτα σχολικά των ἔτη ***ἐθνικὴν ἐκπαίδευσιν,*** διότι αἱ πρῶται σχολικαὶ ἐντυπώσεις καὶ διδασκαλίαι εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες ἐγχαράσσονται βαθύτερον εἰς τὴν παιδικὴν ψυχήν, καὶ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ καλλιεργοῦν ***τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα.***

Ἀλλὰ τὸ Κρᾶτος δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι, διὰ νὰ ἀσκήσῃ τὸ ὡς ἄνω δικαίωμά του, πρέπει νὰ παρέχῃ αὐτὸ ***ἀνάλογον ἐκπαίδευσιν*** εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους. Καὶ ἐὰν ἱδρύθησαν καὶ ηὐδοκίμησαν τόσα ξένα σχολεῖα ἐν τῇ πατρίδι μας, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες γονεῖς ἀπέστελλον κατὰ προτίμησιν τὰ τέκνα των, τοῦτο προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους ἡ παρεχομένη διδασκαλία ἦτο ***κατωτέρα*** καὶ αἱ ὑγιειναὶ συνθῆκαι τῶν κρατικῶν σχολείων ἦσαν (καὶ δυστυχῶς εἶναι ἀκόμη) ***λίαν ἐλλιπεῖς,*** ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ξένα σχολεῖα. Τώρα λοιπὸν τὸ Κρᾶτος ὀφείλει πλέον νὰ διορθώσῃ τὰς ἐλλείψεις ταύτας τῆς τε διδασκαλίας καὶ τῶν ὑγιεινῶν συνθηκῶν εἰς τὰ κρατικὰ σχολεῖα, ἀφοῦ ἀπαγορεύει εἰς τοὺς Ἕλληνας γονεῖς νὰ στέλλουν τὰ παιδιά των εἰς τὰ ξένα τοιαῦτα. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰς ὑγιεινὰς συνθήκας, πρέπει νὰ ληφθῇ ἄμεσος πρόνοια, ὅπως τὰ σχολεῖα παύσουν νὰ στεγάζωνται εἰς ***μπουδρούμια,*** ἐνοικιαζόμενα τὸ πλεῖστον χάριν κομματικῶν λόγων, καὶ μὴ στοιβάζωνται πλέον τὰ τρυφερὰ παιδιὰ εἰς δωμάτια ἀνεπαρκοῦς χωρητικότητος, καθαριότητος, ἀερισμοῦ, φωτισμοῦ, θερμάνσεως, κτλ. Τοῦτο εἶναι σπουδαιότατον ζήτημα καὶ πρέπει νὰ παύσῃ ἡ εἰς αὐτὸ ἐπικρατοῦσα ἀπὸ γενεῶν νεο-ελληνικὴ ἀβελτηρία καὶ ἀπίστευτος ἀκαταστασία.

Ἀλλ' ἔτι σπουδαιότερον εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ***ποιότητος τῆς διδασκαλίας,*** ἥτις παρέχεται εἰς τὰ κρατικὰ δημοτικὰ (καὶ μόνον ἆρά γε εἰς τὰ δημοτικά;) σχολεῖα. Κοντὰ εἰς τὰ γράμματα, τὰ Ἑλληνόπουλα πρέπει, ὡς εἴπομεν, νὰ διδάσκωνται τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα. Ὅταν ὅμως βασιλεύῃ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἡ παρατηρουμένη ***ἀδιαφορία*** (ἵνα μὴ εἴπωμεν, ***ἀπέχθεια***) ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα, ποίαν πεποίθησιν δύναται νὰ ἔχῃ ὁ Ἕλλην γονεὺς ὅτι τὸ παιδί του εἰς τὸ κρατικὸν σχολεῖον θὰ διδαχθῇ νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἐντολὰς Αὐτοῦ; Ὅταν τὰ Διδασκαλεῖα καὶ τὰ διδασκαλικὰ συνέδριά μας καλλιεργοῦν εἰς τὰ πνεύματα τῶν διδασκάλων τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς ***ἀθρησκείας*** (τοῦ κομμουνισμοῦ), τ. ἔ. τὴν ἀντίληψιν ὅτι τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν εἶναι κάτι ἀπηρχαιωμένον καὶ μεσαιωνικὸν καὶ περιττὸν εἰς τὴν σημερινὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας, τί σέβας καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν θέλετε νὰ διδάξουν τὰ παιδιὰ οἱ διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἦναι κομμουνισταὶ δεδηλωμένοι;

Ἂς σπεύσῃ λοιπὸν ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐξασφαλίσῃ τοιαῦτα κρατικὰ σχολεῖα, ὅπου καὶ ἡ σωματικὴ ὑγίεια τῶν Ἑλληνοπαίδων δὲν θὰ ὑπονομεύηται καὶ ἡ ψυχή των θὰ λάβῃ τὴν πρέπουσαν καλλιέργειαν ὡς Χριστιανῶν καὶ ὡς Ἑλλήνων.

— Ἂν ἦσαι εἰς θέσιν ἀνωτέραν τῶν ἄλλων, τοῦτο εἶναι διὰ σὲ μία ὑποχρέωσις, ὅπως ἐργασθῇς δι' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐξυπηρετήσῃς.

— Ὁ πειρασμός, ὁ μᾶλλον ἐπικίνδυνος διὰ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι τὸ νὰ φαντασθῇ ὅτι εἶναι ἀρκετὰ δυνατός, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται νὰ καλέσῃ τὸν Θεὸν εἰς βοήθειάν του.